

Arbeid
Polarisavenue 151
Postbus 718
2130 AS Hoofddorp

www.tno.nl/arbeid

T 023 554 93 93
F 023 554 93 94

031.13106.01.01

Scholing en arbeidsintegratie van Wajongers met ernstige scholingsbelemmeringen: volumeontwikkeling en effectiviteit

Datum	29 april 2008
Auteurs	Joost van Genabeek Saskia Andriessen Daan Ooms Bruno Fermin Mike Klerkx

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor Onderzoeks- opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen partijen gesloten overeenkomst. Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 2008 TNO

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Uitgangspunten.....	4
1.2	Doel en vraagstelling.....	5
1.3	Leeswijzer.....	6
2	Raming van het volume.....	7
2.1	Inleiding.....	7
2.2	Gevolgde werkwijze.....	7
2.3	Volume ontwikkeling referentiegroep.....	9
2.4	Kenmerken referentie-groep.....	11
2.5	Raming aantal Wajongers bij REA-scholingsinstituten.....	12
3	Aanbod van scholings- en re-integratiemogelijkheden.....	15
3.1	Inleiding.....	15
3.2	Aanbod REA-scholingsinstituten.....	16
3.2.1	Doelgroep.....	16
3.2.2	Aanbod.....	18
3.2.3	Noodzaak specialistische infrastructuur?.....	19
3.3	Specifieke kenmerken REA-scholingsinstituten.....	20
3.3.1	Heliomare.....	20
3.3.2	Hoensbroeck.....	20
3.3.3	Bartiméus.....	21
3.3.4	Werkenrode.....	21
3.3.5	Eega.....	22
3.4	Alternatieve scholings- en re-integratiemogelijkheden.....	22
3.5	Voortgezet Special Onderwijs (VSO).....	22
3.5.1	Aanbod en doelgroep.....	22
3.5.2	Potentieel) alternatief voor REA-scholingsinstituten?.....	23
3.6	Middelbaar Beroepsonderwijs.....	24
3.6.1	Aanbod en doelgroep MBO.....	24
3.6.2	MBO als (potentieel) alternatief voor de REA-scholingsinstituten?.....	25
3.7	Re-integratiebedrijven.....	26
3.7.1	Aanbod en doelgroep re-integratiebedrijven.....	26
3.7.2	Re-integratiebedrijven als (potentieel) alternatief voor REA-scholingsinstituten?.....	26
3.8	Zorg.....	27
3.8.1	Aanbod en doelgroep.....	27
3.8.2	Zorg als alternatief voor de REA-scholingsinstituten.....	27
3.9	Nieuwe beleidsontwikkelingen zorg, onderwijs en werk en inkomen.....	27
3.9.1	Inhoud van de beleidsontwikkelingen.....	27
3.9.2	Implicaties beleidsontwikkelingen.....	28
3.10	Samenwerkingsrelaties tussen partijen.....	29
3.10.1	Samenwerking tussen REA-scholingsinstituten en andere partijen.....	29
3.10.2	Samenwerking REA-scholingsinstituten en werkgevers.....	29
3.10.3	Onderlinge samenwerking overige partijen.....	29
3.10.4	Invloed van de samenwerkingsrelaties.....	30
3.11	Conclusie toegevoegde waarde alternatieven.....	30
4	Kosteneffectiviteit.....	32
4.1	Inleiding.....	32
4.2	Trajectprijzen en plaatsingsscores.....	32

4.3	Aanname klassenverdeling	34
4.4	De terugverdiensijd	35
4.5	Alternatieven voor de REA-scholingsinstituten	36
5	Conclusies	38
5.1	Kernvraag	38
5.2	Trendmatige stijging aantal Wajongers	38
5.3	Regionale spreiding	38
5.4	Alternatieve voorzieningen	39
5.4.1	VSO als alternatief	39
5.4.2	MBO als alternatief	39
5.4.3	Re-integratiebranche als alternatief	40
5.4.4	Zorg als alternatief	40
5.5	Nieuwe beleidsontwikkelingen	40
5.6	Scenario's	41
5.7	Kosteneffectiviteit	42
A	Tabellen bij ramingen volume	43
B	Geïnterviewde personen	45
C	Literatuur	46

1 Inleiding

In opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft TNO een onderzoek uitgevoerd naar de scholings- en re-integratiemogelijkheden van Wajongers met een perspectief op arbeid. Het gaat daarbij om jonggehandicapten die binnen de reguliere vormen van onderwijs niet kunnen worden geschoold en begeleid naar werk. Van oudsher stroomt (een gedeelte van) deze groep door naar de vijf REA-scholingsinstituten: Bartiméus, Heliomare, Hoensbroeck en Werkenrode (behorend tot het REA-college Nederland) en Eega. Deze instituten verzorgen voor jonggehandicapten beroepsopleidingen en hulp bij het vinden van werk. Sinds 1 januari 2006 is de financiering van de scholings- en re-integratievoorzieningen voor de betreffende groep Wajongers geregeld in de “Subsidieregeling scholing jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen”, in het vervolg aangeduid met de Subsidieregeling¹.

1.1 Uitgangspunten

In de Tweede Kamer is aandacht gevraagd voor de toereikendheid van de beschikbare budgetten van de Subsidieregeling in de komende jaren om de voorzieningen van scholing en re-integratie te bekostigen voor de groep jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen. De veronderstelling is dat door de voortgaande groei van de Wajongpopulatie mogelijk ook het beroep gaat toenemen op de Subsidieregeling. Bovendien kan de opbouw van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten leiden tot een toenemend beroep op de Subsidieregeling, omdat er dan meer mogelijkheden ontstaan om gebruik te maken van de voorzieningen.

Of de veronderstelde toename van het beroep op de Subsidieregeling daadwerkelijk zal plaatsvinden, is echter in hoge mate onzeker. Er zijn namelijk ook indicatoren die wijzen op een mogelijke beperking van het beroep op de regeling in de komende jaren. Zo is in het reguliere onderwijs, de zorg en de re-integratiedienstverlening de afgelopen tijd meer aandacht gekomen voor de scholing en begeleiding naar werk van jonggehandicapten. Voorbeelden zijn de uitbreiding van de LGF (rugzakjes) naar het MBO, de nieuwe investeringen in het VMBO en MBO in speciaal voor jonggehandicapten aangepaste cursussen en leermiddelen en de extra aandacht die VSO-scholen tegenwoordig besteden aan de begeleiding naar werk. In de zorg en dagbesteding gaat daarnaast meer aandacht uit naar arbeidsmatige activiteiten. En binnen de re-integratiebranche ten slotte hebben enkele bedrijven speciale voorzieningen ontwikkeld voor bepaalde groepen zwaar gehandicapte jongeren. Al deze initiatieven en activiteiten kunnen een aanzuigende werking hebben op de jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen en kunnen er dan ook toe bijdragen dat het beroep op de Subsidieregeling de komende jaren beperkt blijft of zelfs terugloopt.

Tevens heeft de Subsidieregeling een matigend effect op de besteding van middelen, omdat deze gepaard gaat met een vorm van marktwerking. De Subsidieregeling bevat namelijk een voorschrift waarmee aanbieders van scholing aan Wajongers met ernstige scholingsbeperkingen worden verplicht om jaarlijks een offerte in te dienen bij UWV. Aan de hand van de geoffreerde prijzen en plaatsingspercentages beslist UWV welke aanbieders voor de Subsidieregeling in aanmerking komen en voor welk deel van het budget. De Minister van SZW stelt het maximaal te besteden budget vast door middel

¹ Voluit Regeling van de Minister van SZW van 22 september 2005, Directie Sociale Verzekeringen, nr. SV/R&S/2005/73174, houdende regels met betrekking tot de financiering van scholing van jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen.

van een subsidieplafond. Het was gedurende de uitvoering van het onderhavige onderzoek nog niet duidelijk in hoeverre deze vorm van marktwerking in het aanbod van scholing voor jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen daadwerkelijk heeft geresulteerd in een grotere (kosten)effectiviteit van de ingezette voorzieningen. Wel geven de REA-scholingsinstituten zelf aan dat sinds de inwerkingtreding van de Subsidieregeling bij een deel van de opleidingen “meer trajecten tegen dezelfde of in verhouding veel minder toegenomen kosten worden uitgevoerd”, terwijl bij een andere deel van de opleidingen sprake is van een “reductie in kosten bij gelijkblijvend aantal cursisten”. Met de motie van Van Hijum heeft de Tweede Kamer de minister van SZW gevraagd om de kamer te berichten over mogelijke alternatieve financieringswijzen voor de REA-scholingsinstituten².

Tot slot kunnen de voorgenomen beleidsintensivering van het kabinet op de terreinen van zorg, onderwijs en werk en inkomen de aanspraken op de Subsidieregeling beperken³. Deze beleidsintensivering behelst een scala aan maatregelen om de participatie van jonggehandicapten in het reguliere onderwijs te bevorderen, de overgang van school naar werk voor jonggehandicapten te verbeteren en de arbeidsparticipatie van jonggehandicapten te vergroten. Uitgangspunt hierbij is dat de verschillende voorzieningen voor gehandicapten in hun onderlinge samenhang worden gezien. Hierdoor wordt het mogelijk om het gebruik van de Subsidieregeling beter af te stemmen op bestaande en nieuwe mogelijkheden die in het onderwijs en de zorg worden geboden voor jonggehandicapten.

1.2 Doel en vraagstelling

Het onderhavige onderzoek naar de scholings- en re-integratiemogelijkheden van Wajongers heeft tot doel het ministerie van SZW inzicht te verschaffen over:

- De ontwikkeling van de vraag (aantal cliënten) waarvoor de Subsidieregeling scholing jonggehandicapten met ernstige scholingsbelemmeringen bedoeld is.
- De (kosten)effectiviteit van de REA-scholingsinstituten en mogelijk alternatieve organisaties die scholing en begeleiding naar werk aanbieden voor jonggehandicapten met ernstige scholingsbeperkingen.

De kernvraag van het onderzoek is:

Hoe groot is de groep van Wajongers met perspectief op arbeid, die binnen de reguliere vormen van onderwijs en re-integratiedienstverlening niet kan worden geschoold en begeleid naar werk en hoe ontwikkelt de omvang van deze groep zich in de komende jaren, dit mede in het licht van de beleidsvoornemens en de ontwikkelingen in het onderwijsveld?

Uit deze kernvraag vloeien de volgende deelvragen voort:

1. Wat zijn mogelijke verklaringen voor de (verwachte) ontwikkeling van de omvang van de betreffende groep Wajongers?
2. Welke scholings- en re-integratiemogelijkheden bestaan er voor deze groep buiten de vijf REA-scholingsinstituten?
3. Wat is de kosteneffectiviteit in termen van (duurzame)plaatsing op de arbeidsmarkt van de voorzieningen van de vijf REA-scholingsinstituten in vergelijking met de alternatieve voorzieningen?

² Motie van het lid Van Hijum C.S. (Kamerstuk 31 200 XV, nr. 32).

³ Zie: Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Tweede Kamer d.d. 28 september 2007 (Kamerstuk 31 224, nr. 1).

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 presenteren wij een raming van het aantal Wajongers dat de komende jaren bij de REA-scholingsinstituten een traject zal volgen op grond van de Subsidieregeling. In hoofdstuk 3 inventariseren wij de scholings- en re-integratiemogelijkheden die er voor de doelgroep bestaan buiten de vijf REA-scholingsinstituten. In hoofdstuk 4 gaan wij nader in op de kosteneffectiviteit van de REA-scholingsinstituten in vergelijking met alternatieve voorzieningen. In de conclusie zullen wij op grond van de onderzoeksresultaten een antwoord formuleren op de kernvraag en de daaruit vloeiende onderzoeksvragen. In bijlage A presenteren wij de tabellen die de basis vormen voor de raming. In bijlage B worden personen vermeld die wij ten behoeve van dit onderzoek hebben geïnterviewd. Bijlage C betreft een literatuurlijst.

2 Raming van het volume

2.1 Inleiding

Het opstellen van een betrouwbare raming van de toekomstige ontwikkeling van het aantal Wajongers bij de REA-scholingsinstituten stuit op enkele cruciale onzekerheden. In de eerste plaats functioneert de Subsidieregeling in de praktijk sterk vraaggericht. Het zijn veelal de Wajongers zelf of hun ouders die al of niet in samenwerking met de REA-scholingsinstituten het initiatief nemen tot het aanvragen van een subsidie bij UWV. Uit recent onderzoek blijkt dat mond-tot-mond reclame tussen ouders voor een toename kan zorgen van het gebruik van een voorziening. Ook voorlichting blijkt een belangrijke rol te spelen bij de keuze voor een REA-scholingsinstituut. Door het vraaggerichte karakter van de Subsidieregeling is het buitengewoon lastig te voorspellen hoeveel Wajongers of hun ouders de komende jaren kiezen voor een traject bij een REA-scholingsinstituut.

In de tweede plaats is de Subsidieregeling kaderstellend wat betreft de toetredingscriteria van Wajongers op de REA-scholingsinstituten. In deze toetredingscriteria is bewust ruimte opgenomen om het voor arbeidsdeskundige jonggehandicapten van UWV (Adjers) mogelijk te maken een eigen professionele afweging te maken bij een plaatsingsaanvraag. Daarnaast kunnen aanzienlijke verschillen voorkomen in het totale scholingsaanbod per regio, dus ook in het aanbod van eventuele alternatieven voor de REA-scholingsinstituten. Vanwege de genoemde ruimte in toekenningscriteria en het verschil in scholingsaanbod, kan de beoordeling van aanvragen door arbeidsdeskundigen per regio verschillen. Ook dit gegeven brengt onzekerheid met zich mee over de toekomstige volume-ontwikkelingen.

Ondanks deze onzekerheden is het mogelijk om op grond van een aantal databestanden een eerste voorzichtige indicatie te krijgen van het aantal Wajongers dat de komende jaren bij de REA-scholingsinstituten een traject zal volgen op grond van de Subsidieregeling. De raming richt zich op de mogelijke veranderingen binnen de doelgroep van de Subsidieregeling. Het gaat er dan om te achterhalen in welke mate veranderingen binnen de doelgroep en van het netwerk van instituten gevolgen hebben voor de ontwikkeling van het volume in de komende jaren. In deze raming wordt nog geen aandacht besteed aan de mogelijke aanzuigende werking die alternatieve aanbieders kunnen hebben op de doelgroep van de Subsidieregeling, omdat deze nauwelijks met data is te staven. In hoofdstuk 3 maken wij een kwalitatieve inschatting van deze aanzuigende werking aan de hand van beschrijvingen van de recente ontwikkelingen bij de alternatieve aanbieders.

2.2 Gevolgde werkwijze

De raming van het aantal Wajongers bij een REA-scholingsinstituut in de komende jaren hebben wij gebaseerd op de trendmatige verandering van een referentiegroep uit het lopende Wajong-bestand. Deze referentiegroep heeft enkele gemeenschappelijke kenmerken met de groep Wajongers die in het kader van de Subsidieregeling een traject volgen bij de REA-scholingsinstituten. De raming heeft als 0-moment 1 januari 2006 en loopt door tot en met 2011.

Voor deze analyse is gebruik gemaakt van bestanden over Wajongers bij UWV en de REA-scholingsinstituten. Van UWV hebben wij bestanden gebruikt over cliënten die

sinds 1 januari 2006 waren geplaatst bij de REA-scholingsinstituten op grond van de Subsidieregeling. UWV heeft deze bestanden gebaseerd op gegevens van de REA-scholingsinstituten zelf. Het gaat om twee bestanden: een bestand over de nieuwe instroom en een bestand over cliënten in de overgangsregeling. In het bestand over de nieuwe instroom zijn gegevens opgeslagen over cliënten die sinds 1 januari 2006 zijn ingestroomd. Het bestand met cliënten in de overgangsregeling heeft betrekking op cliënten die nog onder de oude Subsidieregeling zijn ingestroomd en na 1 januari 2006 een traject volgen bij een REA-scholingsinstituut.

De twee databestanden van UWV bevatten in originele vorm alleen enige informatie over de in- en uitstroom, het REA-scholingsinstituut waar cliënten bij geplaatst zijn, de UWV-klasse en de plaatsing zover die al bekend is. Op grond van deze gegevens is geen goed beeld te vormen van de kenmerken van de doelgroep. Om meer inzicht hierover te krijgen, hebben wij UWV gevraagd gegevens uit het lopende Wajong-bestand over diagnose, leeftijd, etniciteit en woonplaats (postcode) te koppelen aan de bestanden over de nieuwe instroom en de overgangsregeling. UWV heeft hieraan gevolg gegeven. Alleen de koppeling van informatie over de etnische achtergrond bleek niet mogelijk omdat deze niet geregistreerd wordt door UWV.

De aldus aangevulde bestanden zijn echter nog steeds ongeschikt om een volumeontwikkeling in kaart te brengen, aangezien deze alleen informatie bevatten over de jaren 2006 en 2007. Om dit probleem te omzeilen hebben wij enkele kenmerken van de cliënten uit de twee bestanden afgezet tegen het lopende Wajong-bestand, waarvan de looptijd veel verder teruggaat. Deze kenmerken hebben betrekking op de leeftijd van de huidige cliënten van de REA-scholingsinstituten (16-27 jaar), de voorkomende diagnosecodes en de postcodegebieden waarin zij woonachtig zijn. De jonggehandicapten uit het lopende Wajong-bestand die voldoen aan deze kenmerken hebben wij geselecteerd, waarna wij van deze groep de volumeontwikkeling in kaart hebben gebracht tussen 2002 en 2007 en deze vervolgens hebben doorgetrokken naar 2012.

Hierbij hebben wij twee bewerkingen uitgevoerd. Eerst zijn alleen de postcodes geselecteerd uit de bestanden van de nieuwe instroom en de overgangsregeling om zicht te krijgen op de volumeontwikkeling binnen het huidige regionale netwerk van de REA-scholingsinstituten. Omdat hiermee geen postcodes tot het huidige netwerk worden gerekend van waaruit in 2006 en 2007 geen instroom heeft plaatsgevonden maar wel in de nabijheid liggen van een bestaand REA-scholingsinstituut, wordt de omvang van het huidige netwerk in enige mate onderschat. Maar deze bewerking geeft wel een indicatie van het huidige netwerk. Vervolgens hebben wij de bewerking uitgevoerd met alle postcodes om zicht te krijgen op de volumeontwikkeling van het landelijk dekkend netwerk. Het aanvangsjaar 2002 is gekozen om de analyse te kunnen aansluiten op het evaluatieonderzoek naar de REA-scholingsinstituten uit 2003⁴.

Met deze databewerkingen krijgen we inzicht in de volumeontwikkeling van de referentiegroep. Het gaat hierbij om Wajongers uit het lopende Wajong-bestand met kenmerken die overeenkomstig zijn met de cliënten van de REA-scholingsinstituten. Hiermee is niet gezegd dat alle leden van de referentiegroep potentieel in aanmerking komen voor een traject bij een REA-scholingsinstituut. Het is namelijk niet duidelijk welke leden van de referentiegroep daadwerkelijk voldoen aan alle voorwaarden van de Subsidieregeling (zoals het niet kunnen deelnemen aan het regulier onderwijs). Om dit uit te maken zou een beoordeling op cliëntniveau nodig zijn geweest en daarvoor was onvoldoende tijd en informatie beschikbaar.

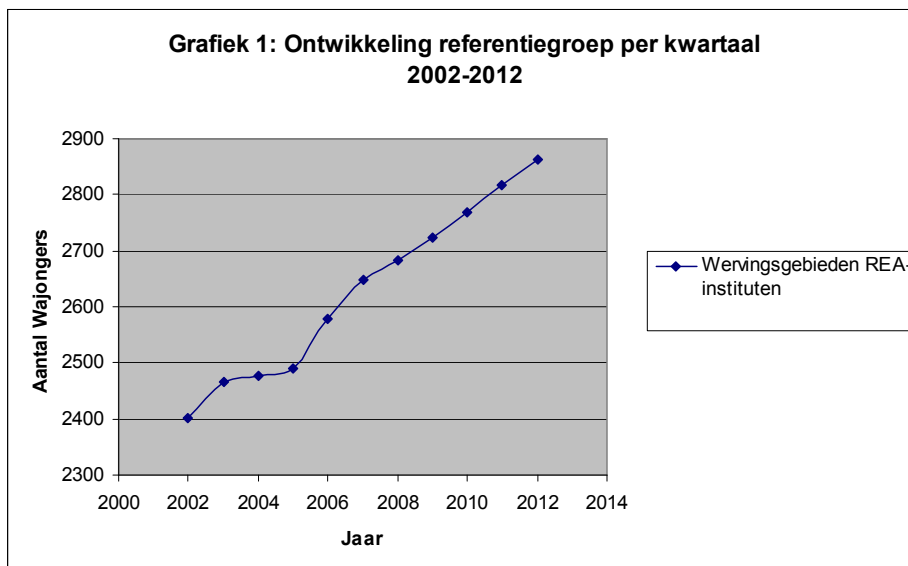
⁴ Aarts, Visscher (2003).

Op grond van de volume ontwikkeling van de referentiegroep hebben wij een raming opgesteld van het aantal Wajongers dat in de komende jaren trajecten volgt bij de REA-scholingsinstituten. Dit is gedaan door de procentuele verandering van de referentiegroep tussen 2008 en 2011 te projecteren op het aantal cliënten dat sinds 1 januari 2006 een traject volgt bij een REA-scholingsinstituut. Daarnaast hebben wij geraamd hoeveel Wajongers de komende jaren een traject bij een instituut zullen volgen als binnen afzienbare tijd een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten tot stand komt. Deze ramingen hebben wij afgezet tegen de verwachtingen van de REA-scholingsinstituten over de toekomstige instroom⁵.

Tot slot hebben wij ter controle de instroomcijfers uit bovenvermelde ramingen vergeleken met de instroomcijfers tussen 2002 en 2008 uit de databestanden van de REA-scholingsinstituten.

2.3 Volume ontwikkeling referentiegroep

Grafiek 1 geeft per kwartaal de ontwikkeling weer van de referentiegroep gedurende de jaren 2002-2012. Volgens onze berekening is de referentiegroep in de huidige wervingsgebieden van de REA-scholingsinstituten toegenomen van een kleine 2.400 Wajongers in 2002 naar ruim 2.600 in 2007. Uitgaande van de ontwikkeling van de afgelopen vier jaar zal de referentiegroep tussen 2006 en 2012 toenemen met 8 procent (van 2.600 naar 2.800 personen).

De referentiegroep is landelijk aanzienlijk groter dan in de wervingsgebieden van de REA-scholingsinstituten. Hoewel het niet duidelijk is hoeveel leden van de referentiegroep ook daadwerkelijk voldoen aan de voorwaarden van de Subsidieregeling, kan het tot stand brengen van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten een aanzienlijke toename tot gevolg hebben van het aantal subsidieaanvragen. Deze toename zal vooral plaatsvinden in de UWV-regio's waar de bereikbaarheid van de REA-scholingsinstituten nu een probleem is.

⁵ Zie: Brief van REA College Nederland en Eega aan het Ministerie van SZW, d.d. 21 mei 2007.

Uit de interviews die wij ten behoeve van dit onderzoek hebben afgenomen, komt naar voren dat jonggehandicapten en hun ouders hoge eisen stellen aan de bereikbaarheid van de REA-scholingsinstituten. Vanuit delen van de UWV-regio's Zuid-West, Midden-West, Noord en Oost vergt het bezoeken van de REA-scholingsinstituten veel reistijd. De afstanden zijn er groot en het openbaar vervoer ligt vaak op een aanzienlijk lager niveau dan in de rest van het land (cursisten klagen daarover). In deze regio's volgen dan ook relatief weinig Wajongers een traject bij een REA-scholingsinstituut (zie tabel 1). Aanzienlijk beter is de bereikbaarheid van de REA-scholingsinstituten in de regio Noord-West door de relatief kleine afstanden en in Zuid-Oost door de aanwezigheid van twee REA-scholingsinstituten (Werkenrode en Hoensbroeck).

Tabel 1: Verdeling per UWV-regio 2006-2007.

Regio's UWV	Cliënten REA-scholingsinstituten*	Referentie-groep per UWV-regio**	% Aandeel cliënten REA-scholingsinstituten op referentie groep
Noord	61	1.892	3,2
Oost	110	3.013	3,7
Noord-West	27	209	12,9
Midden-West	98	2.248	4,4
Zuid-West	23	1.297	1,8
Zuid-Oost	188	1.518	12,4
Totaal	507	10.177	5,0

* 25 procent missing data.

** 15 procent missing data.

Naast de reisafstanden en de kwaliteit van het openbaar vervoer hebben wijzingen in de vergoedingen van reis- en verblijfkosten implicaties voor de bereikbaarheid van de REA-scholingsinstituten. Sinds de invoering van de Subsidieregeling in 2006 wendden de REA-scholingsinstituten nauwelijks subsidiegelden meer aan om de reis- en verblijfkosten van cliënten te vergoeden. Daar de reis- en verblijfkosten in de oude subsidieregeling wel werden vergoed, is het zelfs mogelijk dat sinds 2006 het huidige netwerk in een aantal regio's is gekrompen, ondanks de groei van het aantal vestigingen.

Ervan uitgaande dat de dekkingsgraad van de REA-scholingsinstituten in de UWV-regio's Noord-West en Zuid-Oost zo volledig mogelijk is, zal de doelgroep van de REA-scholingsinstituten bij het tot stand komen van een landelijk dekkend netwerk 2½ keer zo groot worden (een stijgend aandeel op de referentie-groep van 5 naar 12,5 procent). Bij deze raming wordt echter geen rekening gehouden met de voorwaarden waaronder de REA-scholingsinstituten rendabel kunnen functioneren. Het ligt namelijk voor de hand dat nieuwe vestigingen van REA-scholingsinstituten in de dunbevolkte gebieden van Noord-Nederland, Oost-Nederland en Zeeland onvoldoende rendabel zijn wegens te kleine aantallen kandidaten. Voor de jonggehandicapten in deze gebieden kan beter worden gezocht naar andere oplossingen, zoals de vergoeding van reis- en verblijfkosten, mogelijk in combinatie met ambulante begeleiding bij een reguliere onderwijsinstelling in de buurt (zoals ROC's).

Voor een realistische raming van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten ligt het derhalve voor de hand om de dunbevolkte regio's in de UWV-regio's Noord, Oost en Zuid-West buiten beschouwing te laten. Aan de hand van de demografische gegevens van het CBS over de Corop-regio's met de laagste bevolkingsdichtheid, hebben wij gebieden in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland geselecteerd. Als wij deze dunbevolkte gebieden niet meenemen in de raming, zal de doelgroep van de REA-scholingsinstituten bij het ver-

wezenlijken van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten 2 keer zo groot worden.

Het aldus tot stand brengen van een landelijk dekkend netwerk vraagt in de eerste plaats om nieuwe vestigingen van REA-scholingsinstituten die goed bereikbaar zijn vanuit de UWV-regio's Zuid-West en Midden-West. In de tweede plaats zal bekeken moeten worden hoe de aanwezigheid van de REA-scholingsinstituten in de regio's Noord en Oost verder versterkt kan worden. Thans zijn in deze regio's reeds de REA-scholingsinstituten Bartiméus, Eega en Werkenrode gevestigd. Bartiméus trekt relatief veel visueel gehandicapten met co-morbiditeit aan (diagnoses die vallen onder de UWV-cascodes V), terwijl Eega zich hoofdzakelijk toelegt op UWV-klasse 2. Werkenrode bedient de gehele doelgroep, al ligt de nadruk de laatste tijd steeds meer op de UWV-klassen 2 en 3. Op grond van het huidige aanbod kunnen we afleiden dat in de regio's Noord en Oost vooral behoefte is aan extra plaatsen voor jonggehandicapten die behoren tot UWV-klasse 3 en die buiten de UWV cascodes V vallen.

2.4 Kenmerken referentie-groep

De referentiegroep weerspiegelt enkele kenmerken van de doelgroep van de REA-scholingsinstituten. Deze kenmerken wijken grondig af van het totale Wajong-bestand. Zo komen Wajongers ouder dan 27 jaar bij de referentiegroep nauwelijks voor, terwijl deze groep van 27-plussers meer dan 70% uitmaakt van het lopende Wajong-bestand.

Bovendien bestaan er aanzienlijke verschillen in diagnosecategorieën. Uit tabel 2 blijkt dat de somatische ziektebeelden bij de referentiegroep veel ruimer vertegenwoordigd is dan in het lopende Wajong-bestand (51 tegen 17 %). Bij de referentiegroep treft men relatief veel Wajongers aan met visuele beperkingen (blinden en slechtzienden) en met neurologische handicaps (afwijkingen van het zenuwstelsel). Bij de REA-scholingsinstituten is vanouds veel expertise aanwezig over dergelijke handicaps. De Wajongers met verstandelijke en psychische beperkingen (de zogenaamde P-codes) zijn bij de REA-scholingsinstituten relatief ondervertegenwoordigd, al neemt de omvang van deze groep toe⁶.

Deze verschillen in diagnosecategorieën verklaren in belangrijke mate de geringe toename van de referentiegroep. In het lopende Wajong-bestand is het aandeel van de Wajongers met somatische beperkingen al jaren aan het dalen. Het relatief zware gewicht van deze groep Wajongers in de referentiegroep heeft dan ook een matigend effect op de groei van het volume.

⁶ Het relatief grote aandeel van de diagnosecode P699 bij de doelgroep van de subsidieregeling geeft een vertekenend beeld, omdat er veel overlapping is met P697 en andere P-codes. Zie: Stoutjesdijk (2007), 53. Deze vertekening is te omzeilen door alle P-codes bij elkaar op te tellen en het aandeel daarvan af te zetten tegen de overige cas-codes.

Tabel 2: Verdeling diagnosegroepen in % op het totaal in 2006.

Diagnosegroepen	Referentiegroep	Lopende bestand Wajong
Verstandelijk gehandicapt (cas code P697)	5,0	36,7
Overige psychische stoornissen (cas code P699)	26,4	18,0
Andere psychische ziektebeelden (overige P-codes)	9,8	24,5
Somatische ziektebeelden (niet P-codes)	51,4	16,8
Onbekend (cas codes A000 en A689)	7,4	4,0
Totaal	100,0	100,0

Voor het lopende bestand Wajong, zie: Stoutjesdijk, Berendsen (2007).

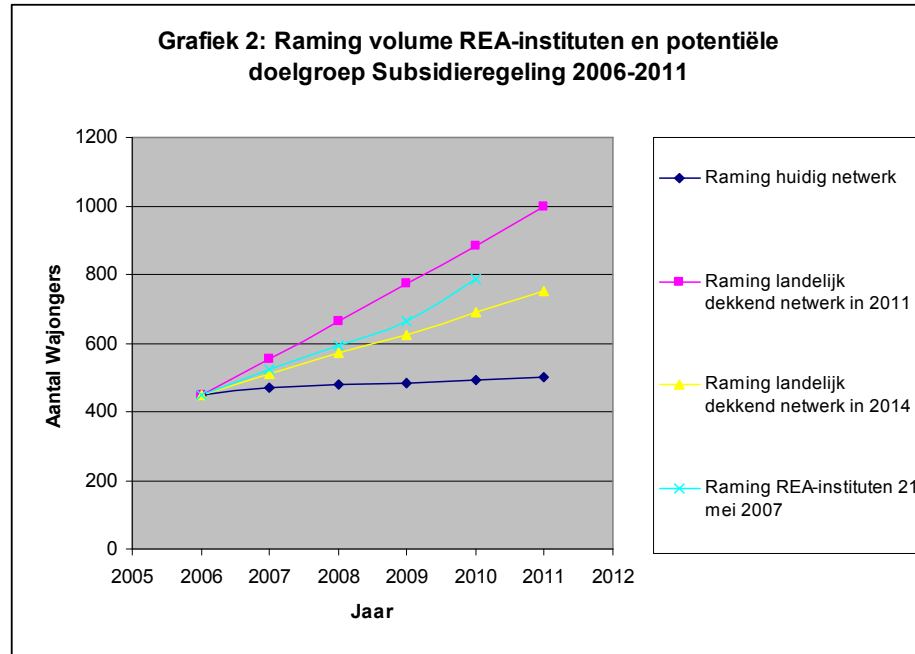
2.5 Raming aantal Wajongers bij REA-scholingsinstituten

In grafiek 2 vermelden wij drie ramingen van het aantal Wajongers bij de REA-scholingsinstituten in de komende jaren. Uitgangspunt is het aantal Wajongers op traject bij de REA-scholingsinstituten per 1 januari 2006 (450 personen). De eerste raming betreft de continuering van het huidige wervingsgebied van de REA-scholingsinstituten in de komende jaren. De tweede en derde raming gaan uit van de realisatie van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten in respectievelijk 2011 en in 2014. Deze drie ramingen hebben wij afgezet tegen een voorspelling van de REA-scholingsinstituten over de verwachte volumeontwikkeling in de jaren 2007-2010⁷.

In de eerste raming weerspiegelt zich de gematigde ontwikkeling van de referentiegroep, zoals in grafiek 1 is weergegeven. Het aantal Wajongers op traject zal toenemen van 450 per 1 januari 2006 naar ruim 500 in 2011 (een stijging van 11 procent in vijf jaar). De REA-scholingsinstituten gaan uit van een snellere toename. Op grond van de instroomcijfers die zij in de jaren 2007-2010 verwachten, zal het aantal Wajongers op traject toenemen van 450 in januari 2006 naar ruim 780 in 2010 (een groei van 75 procent). De REA-scholingsinstituten laten hierbij onder andere meewegen dat in de komende jaren vooruitgang wordt geboekt met het uitbouwen van een landelijk dekkend netwerk. Bij hun voorspelling gaan De REA-scholingsinstituten uit van een niet nader gespecificeerde uitbreiding van het bestaande netwerk.

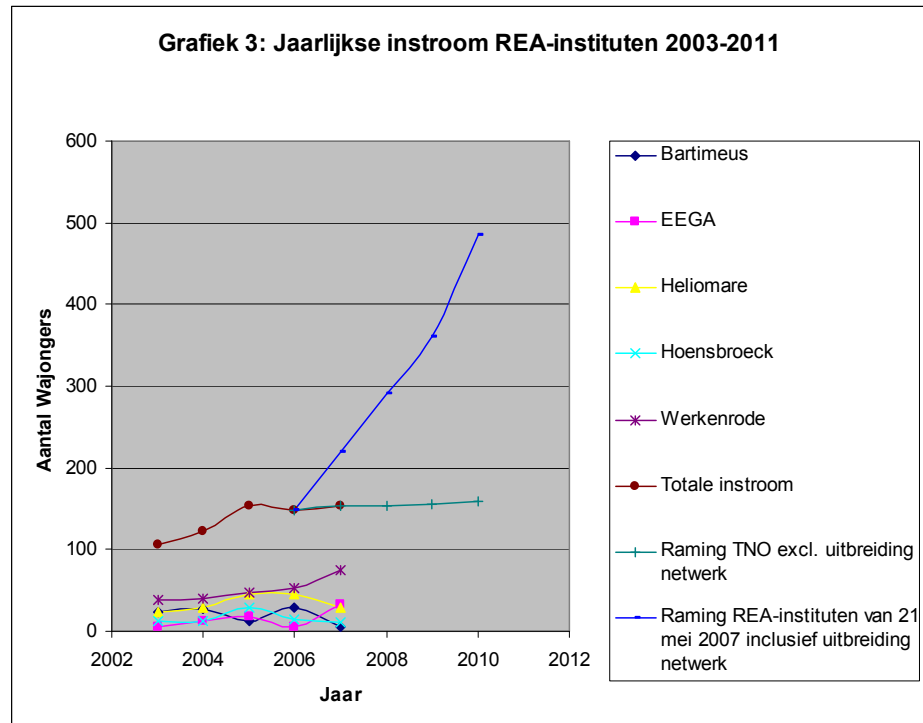
Volgens onze berekening is het volume van een volledig landelijk dekkend netwerk 2 keer zo groot als het huidige netwerk (zie paragraaf 2.3). Als we ervan uitgaan dat een volledig landelijke dekkend netwerk in 2011 wordt gerealiseerd, dan neemt het volume tussen 2006 en 2011 toe met maar liefst 120%. Omdat deze forse uitbreiding in vijf jaar tijd waarschijnlijk niet haalbaar is, hebben wij nog een tussenvariant opgesteld, die uitgaat van een meer geleidelijke uitbreiding. In dit geval zal een volledig landelijk dekkend netwerk pas in 2014 worden gerealiseerd en is in 2011 de helft van de uitbreiding tot stand gebracht. In deze raming neemt het volume tussen 2006 en 2011 met 67 % toe en blijft daarmee onder de raming van de REA-scholingsinstituten.

⁷ Brief van REA College Nederland en Eega aan het Ministerie van SZW, d.d. 21 mei 2007.

Uitgaande van de stand per 1 januari 2006.

Ter controle hebben wij de instroomgegevens uit bovenvermelde ramingen vergeleken met de instroomcijfers tussen 2002 en 2007 uit de databestanden van de REA-scholingsinstituten (zie grafiek 3). Daaruit komt naar voren dat de raming van TNO over het huidige netwerk goed aansluit op de ontwikkeling van de instroom in de afgelopen jaren. De raming van de REA-scholingsinstituten daarentegen komt neer op een trendbreuk die gedeeltelijk veroorzaakt wordt door de uitbreiding van het netwerk. Het is te voorzien dat het realiseren van een landelijk dekkend netwerk evenzeer zal leiden tot een forse stijging van de jaarlijkse instroom.

Bronnen: Opgaven UWV over de instroom in 2006, 2007 en 2008; cliëntbestanden van Bartiméus, Eega, Heliomare, Hoensbroeck en Werkenrode; Brief van REA College Nederland en Eega aan het Ministerie van SZW, d.d. 21 mei 2007.

3 Aanbod van scholings- en re-integratiemogelijkheden

3.1 Inleiding

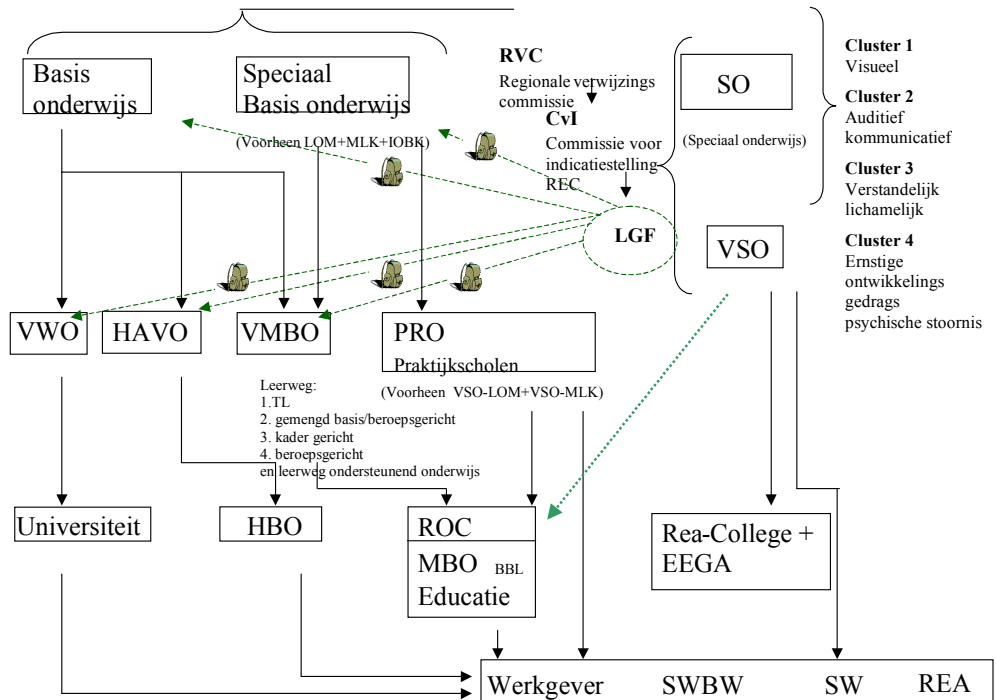
In dit hoofdstuk schetsen wij het aanbod van de REA-scholingsinstituten en de alternatieve aanbieders. Om een beeld te krijgen van het aanbod van de alternatieven, spiegelen wij deze aan de kenmerken van de Wajongers die in het kader van de Subsidieregeling bij de REA-scholingsinstituten zijn geplaatst en de trajecten die zij volgen. De volgende vragen staan hierbij centraal:

1. Wat is de noodzaak voor specialistische infrastructuur van REA-scholingsinstituten.
2. Wat hebben de alternatieve aanbieders te bieden?
3. In hoeverre hebben de alternatieve aanbieders een aanzuigende werking op de doelgroep van de Subsidieregeling?

Figuur 1 geeft een overzicht van het onderwijsstelsel waar jonggehandicapten terecht komen en de plaats van de REA-scholingsinstituten daarbinnen.

Figuur 1: Schematisch overzicht onderwijs voor leerlingen met een handicap in Nederland.

Wet primair onderwijs WPO

De informatie voor dit hoofdstuk hebben wij verkregen uit interviews met de REA-scholingsinstituten en alternatieven zoals VSO, Praktijkschool, MBO met LGF en gespecialiseerde re-integratiedienstverlening (met IRO). Tevens hebben wij telefonische interviews gehouden met landelijke instellingen, zoals de WEC-raad, leden van het Platform Gehandicapten MBO, leden van het landelijk Werkverband Praktijkonderwijs, BoaBorea en het Kenniscentrum Wajong van het UWV. Tot slot hebben wij reeds verricht onderzoek – met name de evaluatie van de REA-scholingsinstituten uit 2003 - gebruikt als achtergrondinformatie voor de interviews en het in beeld brengen van het actuele aanbod.

3.2 Aanbod REA-scholingsinstituten

In Nederland bestaan vijf zogeheten REA-scholingsinstituten die aangepaste scholing en arbeidstoeleiding aanbieden: Bartiméus, Heliomare, Hoensbroeck, Werkenrode en Eega. De eerste vier zijn voor wat betreft de onderwijsactiviteiten aangesloten bij het REA-college Nederland. Eega staat buiten dit samenwerkingsverband. De reden hiervan is dat de eerste vier instituten al een lange historie hebben en in de loop van de jaren zijn uitgegroeid tot veelomvattende organisaties met aanzienlijke omzetten. Eega is een kleinschaliger en meer regionaal gerichte organisatie. De vijf REA-scholingsinstituten hebben overigens de intentie uitgesproken om binnenkort met elkaar in gesprek te gaan. Samenwerking zou bijdragen aan een landelijk dekkend netwerk van voorzieningen.

Figuur 2 betreft een overzicht van het aanbod, de doelgroep, het werkingsgebied en de samenwerkingspartners van de REA-scholingsinstituten. In deze paragraaf lichten wij het aanbod toe. Tevens behandelen wij de vraag waarom volgens de instituten een specialistische infrastructuur nodig is die een plaats heeft naast het reguliere onderwijs. Omdat het aanbod van de vijf REA-scholingsinstituten op hoofdlijnen grote overeenkomsten vertoont, starten we met een algemene toelichting. Vervolgens behandelen we per instituut enkele specifieke kenmerken.

3.2.1 Doelgroep

De doelgroep van de REA-scholingsinstituten bestaat uit:

1. Jongeren met beperkingen die met de Subsidieregeling worden geschoold en begeleid naar werk.
2. Jongeren met beperkingen die uitgevallen zijn of dreigen uit te vallen uit het reguliere beroepsonderwijs (2^e-kans-onderwijs).

Elk instituut heeft in meer of mindere mate een specialisatie voor mensen met bepaalde type beperkingen. Opvallend is dat alle partijen een toename melden van het aantal leerlingen met stoornissen in het autistische spectrum.

Een groot deel van de instroom in REA-scholingsinstituten komt van het VSO. Bartiméus en Werkenrode hebben zelfs een ‘eigen VSO’ binnen hun organisatie. De overige instroom bestaat uit mensen die het niet redden in het regulier onderwijs (veelal MBO/ROC), zijn doorverwezen door UWV of die vanuit hun eigen (zorg)netwerk in contact zijn gekomen met een REA-scholingsinstituut. Daarnaast werven de REA-scholingsinstituten ook zelf of via het REA-College Nederland door voorlichting te geven op scholen en aan ouders.

Figuur 2: Kenmerken REA-scholingsinstituten.

REA-scholings-instituut	Doelgroep		Werkingsgebied			Aanbod	Samenwerking		
	UWV klassen	Diagnose-categorieën	Aantal locaties	Plaatsen	UWV-regio	Specifieke kenmerken	VSO	ROC	RIB
Heliomare	1/2/3	<ul style="list-style-type: none"> L-codes: Handicaps bot- en spierstelsel. C-codes: Afwijkingen hart en vaatstelsel. N-codes: Handicaps zenuwstelsel. P-codes: psychische stoornissen. H-codes: handicaps oor en adnexen. 	1	Wijk aan Zee	Noord-West Midden-West	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidsintegratie. MBO in beschermde omgeving: Economie, grafisch, techniek, ICT, zorg & welzijn en arbeidsmarkt kwalificerende assistentenopleiding (AKA). Voortgezet onderwijs. Woonfunctie. 	X	X	
Hoensbroeck	1/2/3	<ul style="list-style-type: none"> L-codes: Handicaps bot- en spierstelsel. C-codes: Afwijkingen hart en vaatstelsel. N-codes: Handicaps zenuwstelsel. P-codes: psychische stoornissen. H-codes: handicaps oor en adnexen. 	1	Hoensbroeck	Zuid-Oost	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidsintegratie. MBO in beschermde omgeving: economisch/administratief, ICT en Techniek. Stageplaatsen. Voortgezet onderwijs. Woonfunctie. 		X	
Bartiméus	1/2/3	<ul style="list-style-type: none"> V-codes: Visuele handicaps. P-codes: Psychische stoornissen. 	16	Ermelo	Noord Oost Midden-West Noord-West Zuid-Oost Zuid-West	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidsintegratie. MBO in beschermde omgeving: zakelijke dienstverlening, ICT, techniek, zorg & welzijn, voedsel en leefomgeving. faciliteiten voor doelgroep visueel gehandicapten blijken ook geschikt voor vooral autisten. VSO. Woonfunctie. 	X	X	
Werkenrode	1/2/3	<ul style="list-style-type: none"> L-codes: Handicaps bot- en spierstelsel. C-codes: Afwijkingen hart en vaatstelsel. N-codes: Handicaps zenuwstelsel. P-codes: psychische stoornissen. H-codes: handicaps oor en adnexen. 	1	Groesbeek	Noord Oost Midden-West Zuid-Oost	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidsintegratie. MBO in beschermde omgeving: zakelijke dienstverlening, grafische techniek, groen, ICT en metaal. Praktijkstroom. Veel instroom vanuit eigen VSO. Woonfunctie. Stages. 	X	X	X
Eega	1 / 2	<ul style="list-style-type: none"> L-codes: Handicaps bot- en spierstelsel. C-codes: Afwijkingen hart en vaatstelsel. N-codes: Handicaps zenuwstelsel. P-codes: psychische stoornissen. H-codes: handicaps oor en adnexen. 	4	Assen Borne Deventer Velp	Noord Oost Midden-West Zuid-Oost	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidsintegratie. Handicapmanagement. MBO in beschermde omgeving. Voorziening voor scholieren (pré-Wajongers). Geen woonfunctie. 		X	X

Volgens de REA-scholingsinstituten is de doelgroep de laatste jaren sterk aan het veranderen. Oorzaken hiervan zijn de invoering van de leerling gebonden financiering (Igf, ook wel 'rukzakje' genoemd) in het regulier onderwijs en de invoering van de Subsidieregeling in 2006. Hoewel een cijfermatig inzicht ontbreekt, zijn alle gesproken partijen het min of meer met elkaar eens dat zich een duidelijke trend aftekent. De MBO-instellingen trekken steeds meer de 'bovenkant' van de Wajong-populatie aan. De REA-instituten moeten zich als last resort steeds meer richten op cliënten met zwaardere beperkingen, waarbij vaak sprake is van co-morbiditeit (combinatie van verschillende ziektebeelden). Deze trend wordt ook bevestigd door het feit dat de Minister van SZW het subsidieplafond voor klasse 1 van de Subsidieregeling voor het jaar 2008 op 0 heeft gesteld.⁸ Anderzijds heeft de resultaatsturing, die met de Subsidieregeling zijn intrede heeft gedaan, tot gevolg dat de REA-scholingsinstituten veel strenger selecteren aan de poort. Hierdoor wordt ook een aantal zwaar gehandicapte Wajongers niet meer toegelaten.

Mede om aan de outputeisen te kunnen voldoen screenen alle REA-scholingsinstituten hun kandidaat-leerlingen. Tijdens deze screening maken zij een inschatting van het leervermogen (assessment), de resterende capaciteit in termen van vaardigheden (o.a. met gebruik van EVC-methoden) en de benodigde zorg. Vervolgens beoordelen de instituten of een persoon past binnen de instelling (o.m. met een korte proefperiode), wat de kans is dat deze leerling binnen drie jaar naar arbeid is toe te leiden en welke middelen (kosten) daarvoor nodig zijn. Hoge reiskosten kunnen leiden tot afwijzing om bedrijfseconomische redenen.

3.2.2 *Aanbod*

Het aanbod aan scholing verschilt per REA-scholingsinstituut. In grote lijnen bieden zij evenwel alle opleidingen in de volgende richtingen aan:

- Economisch – administratief.
- ICT.
- Grafische techniek.
- Groen (bijv. plantenteelt of bloemsierkunst).
- Techniek.
- Zorg & welzijn.

De duur van een scholings- en re-integratietraject is afhankelijk van de aard van de handicap en de behoefte van een cliënt. Een volledig traject kent een maximale studielast van 3 jaar, waarvan ongeveer 2 jaar wordt besteed aan scholing. De onderwijstijd bij de REA-scholingsinstituten is korter dan die in het reguliere MBO. Het ministerie van SZW legt beleidsmatig de nadruk op een spoedige plaatsing in arbeid en beschouwt om die reden de scholing van de REA-scholingsinstituten als een onderdeel van een re-integratietraject. Door de relatief korte onderwijstijd bieden de REA-scholingsinstituten verkorte onderwijsprogramma's aan die met een deelcertificaat worden afgesloten.

Van de vijf REA-instituten is Hoensbroeck het enige REA-scholingsinstituut dat (nog) een diploma-erkenning heeft voor meerdere CREBO-opleidingen. De andere instituten werken samen met reguliere onderwijsinstellingen om hun leerlingen in staat te stellen een opleiding af te ronden met een erkend diploma of deelcertificaat. Het grootste deel van de uitstroom betreft MBO niveau 1 en 2.

⁸ Ministeriële regeling SZW 21 augustus 2008, Stcrt. 166.

Naast het onderwijs op de eigen locaties, bieden de REA-scholingsinstituten de volgende scholings- en re-integratieproducten aan:

- Ambulante begeleiding van leerlingen die een opleiding op een ROC volgen.
- Begeleiding bij plaatsing in arbeid en nazorg.
- Expertadvies voor o.m. Zorgteams in het reguliere onderwijs.

In specifieke gevallen kopen de REA-scholingsinstituten onderwijs(modules) of expertise in bij ROC's of andere onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld opleidingen voor lasser of heftruckchauffeur.

Kenmerkend voor de REA-scholingsinstituten is dat zij, al dan niet in samenwerking met zorgpartners zorgproducten aanbieden, zoals (begeleid)woonvoorzieningen, ADL-ondersteuning, revalidatie en therapie. Tevens zijn alle locaties en voorzieningen aangepast aan de handicaps van de doelgroep.

3.2.3 *Noodzaak specialistische infrastructuur?*

De REA-scholingsinstituten zijn een last resort voor jonggehandicapten die binnen de reguliere vormen van onderwijs en re-integratiedienstverlening niet kunnen worden geschoold en begeleid naar werk. De REA-scholingsinstituten gaan ervan uit dat alleen zij passende faciliteiten hebben om in de behoeftes te voorzien van deze doelgroep. De meerwaarde van de REA-scholingsinstituten zit in de 'alles onder één dak aanpak': specialistische expertise, een uitgebreid (zorg)netwerk en aangepaste scholing. Aangepaste scholing houdt in dat cliënten onderwijs volgen in kleine klassen, in eigen tempo kunnen leren, extra begeleiding krijgen bij de scholing en het zoeken naar werk. Het gaat kortom om trajecten op maat.

Een deel van de jonggehandicapten met scholingsbelemmeringen kan met extra ondersteuning (lgf) en gebruikmakend van de ambulante begeleiding van de REA-scholingsinstituten regulier onderwijs volgen. Maar leerlingen die een meer specialistische ondersteuning en aangepaste voorzieningen nodig hebben, krijgen meer ontwikkelingskansen op een REA-scholingsinstituut. Volgens de REA-scholingsinstituten zouden de reguliere onderwijsinstellingen de uitval in het reguliere onderwijs kunnen beperken door een betere screening van jonggehandicapten op de mogelijkheden en behoeften.

Toch zijn er, in de perceptie van de REA-scholingsinstituten, onder meer door de invoering van de nieuwe Subsidieregeling, ook mechanismen die tornen aan de positie van de REA-scholingsinstituten als last resort-voorziening. Zo is de maximale toegestane duur van 3 jaar voor de trajecten kort vergeleken bij het onderwijs op een mbo-instelling, waar geen verblijfsduurbepanking geldt. De REA-scholingsinstituten proberen dit probleem hanteerbaar te maken door de inzet van EVC-achtige procedures. Op deze wijze kan het programma worden gecondenseerd tot de aller noodzakelijkste onderdelen. Ook worden de lesdagen zo optimaal mogelijk benut. Volgens de instituten is het gevolg hiervan wel dat de programma's die opleiden tot beroepskwalificaties heel intensief zijn, waardoor deze voor een deel van de doelgroep mogelijk te hoog gegrepen zijn of te belastend. Vanwege de korte doorlooptijd, behalen volgens de scholingsinstituten steeds minder leerlingen een volledig diploma. De kosten voor vervoer en een eventuele woonvoorziening moet een REA-scholingsinstituut opnemen in de trajectprijs. Een gevolg hiervan is dat de instituten de hoogte van de vervoerskosten meewegen in het selectiebeleid, waardoor kandidaat-leerlingen om bedrijfseconomische redenen worden afgewezen.

De Subsidieregeling schrijft verder voor dat het REA-scholingsinstituut bij het vaststellen van de subsidie 60% ontvangt van de trajectprijs als een cliënt binnen 3 jaar met succes de opleiding heeft afgerond en 40% als de cliënt binnen dezelfde 3 jaar aan het werk is. De REA-scholingsinstituten kunnen van deze termijnen afwijken door de cliënten over jaren te verschuiven. Als een traject niet binnen 3 jaar tot een opleidings- en/of plaatsingsresultaat heeft geleid, dan kan het REA-scholingsinstituut een eventueel resultaat in jaar 4 of later alsnog laten meetellen bij de subsidievaststelling voor dit latere jaar.

3.3 Specifieke kenmerken REA-scholingsinstituten

3.3.1 *Heliomare*

Heliomare richt zich op mensen met een lichamelijke handicap, maar ook op mensen met niet-aangeboren hersenletsel of een autistische stoornis. Heliomare adviseert cursisten met visuele en/of auditieve beperkingen vaak om naar gespecialiseerde instituten te gaan, zoals Bartiméus. Het lukt Heliomare niet om cliënten met verstandelijke of psychiatrische beperkingen een traject aan te bieden binnen de financieringsruimte van de Subsidieregeling. Ouders klagen hierover, ook bij het Ministerie van SZW, en het holt volgens Heliomare de vangnetfunctie uit.

Heliomare heeft een brede infrastructuur en een uitgebreid netwerk. Daartoe behoren onder andere gedragsdeskundigen, psychologen, ADL-ers, fysiotherapeuten, dokters op afroepbasis en hulpverleners met speciale kennis over ziektebeelden en hoe hiermee om te gaan. Alle ruimtes hebben aangepaste voorzieningen zoals oplaadstations, elektrische rolstoelen, tilliften, drempelloze gebouwen, aangepast sanitair en faciliteiten voor blaasleging, injecties en medicijnenopslag. De klassen zijn qua grootte en toegankelijkheid aangepast op de doelgroep, evenals het lesmateriaal. De docenten hebben niet alleen expertise ten aanzien van de handicaps van de cursisten, maar worden waar mogelijk uit het bedrijfsleven geworven om de focus op arbeid te versterken.

Om uitval te voorkomen, koppelt Heliomare aan elke cursist een mentor. Deze betreft ook de omgeving van de cursist bij de begeleiding, zoals ouders en werkgevers/stagebedrijven. Daarnaast zet Heliomare voor de arbeidstoeleiding jobhunters, jobcoaches, re-integratiedeskundigen en stagebegeleiders in. Desondanks noemt Heliomare het plaatsingspercentage van 50 % dat men bij de aanvraagprocedure heeft geoffereerd, waarschijnlijk niet haalbaar.

3.3.2 *Hoensbroeck*

Hoensbroeck richtte zich tot voor kort op de omscholing van WAO-ers via een MBO opleiding. De doelgroep bestond uit 'slimme fysiek gehandicapten' uit het gehele land. Sinds 2006 schoolt Hoensbroeck nauwelijks meer mensen met een WAO-uitkering. Daar staat een toename van het aantal cursisten met een Wajong-uitkering tegenover. Ook Hoensbroeck noemt daarbij de grote toename van het aantal cursisten met een stoornis in het autistisch spectrum in combinatie met een andere psychiatrische stoornis (co-morbiditeit). De toename van mensen met meervoudige en zwaardere beperkingen verhoudt zich volgens Hoensbroeck niet tot de outputeisen van de Subsidieregeling. Cursisten waarvan de plaatsing in arbeid niet zeker genoeg is, nemen zij niet aan. Door de noodzakelijke kostenreductie bezuinigt Hoensbroeck op kennisontwikkeling (R&D) en op ambulante begeleiding en advisering.

Evenals Heliomare biedt Hoensbroeck maatwerk op basis van een breed pakket aan expertise en voorzieningen. Hoensbroeck is het enige van de vijf REA-instituten dat

als ‘niet bekostigde onderwijsinstelling’ een diploma-erkenning heeft voor meerdere CREBO-opleidingen. Op termijn is deze erkenning waarschijnlijk niet meer te handhaven. Onder meer daarom organiseert Hoensbroeck, steeds vaker examens bij reguliere onderwijsinstellingen en is het instituut in gesprek met MBO-instellingen over samenwerkingsconstructies.

Hoensbroeck merkt op dat veel cursisten belangstelling hebben voor opleidingen die zijn gericht op de zakelijke dienstverlening (administratie en ICT). De uitplaatsing van mensen met een beperking naar deze sector is echter niet eenvoudig. Gezien de schaarste in het aanbod van technisch personeel, zijn de uitstroomkansen van technische opleidingen veel beter. Maar voor dergelijke opleidingen is de belangstelling bij leerlingen juist gering (net zoals in het reguliere MBO). Mede vanwege de hoge kosten voor inrichting en beheer van de noodzakelijke infrastructuur, is Hoensbroeck daarom het aantal technische richtingen aan het beperken. Een alternatief zoekt Hoensbroeck in een nauwere samenwerking met ROC's en flexopleiders.

3.3.3 *Bartiméus*

Sinds 2006 zijn REA-scholingsinstituut Sonneheerdt en zorginstelling Bartiméus gefuseerd onder de naam Bartiméus. Het REA-scholingsinstituut Bartiméus heeft zich gespecialiseerd in scholing en arbeidstoeleiding van jongeren met visuele beperkingen. Tegenwoordig is de instelling ook toegankelijk voor andere doelgroepen. De rust, overzichtelijkheid en individuele aanpak blijkt behalve voor blinden en slechtzienden ook goed te werken voor autisten. Bartiméus ziet de laatste jaren dan ook een toename van het aantal cursisten met een autistische stoornis. Blinden en slechtzienden met enkelvoudige problematiek gaan tegenwoordig bijna altijd naar het reguliere onderwijs. De huidige doelgroep bij Bartiméus is daarmee complexer geworden. De doelgroep bestaat uit mensen met visuele handicaps met comorbiditeit of een problematische achtergrond. Een behoorlijk deel heeft een progressieve ziekte. Daarnaast bestaat de doelgroep uit autisten met een bijkomende psychiatrische of psychische stoornis.

De ervaring van Bartiméus is dat het voor jongeren met visuele handicaps positief is om in contact te komen met jongeren met andere handicaps. Wel selecteert Bartiméus bij niet-visueel gehandicapten op ‘niet-externaliserend gedrag’. Externaliserend gedrag blijkt voor veel visueel gehandicapten zodanig storend dat het hen belemmert in hun ontwikkeling. Bartiméus merkt in het verlengde hiervan op dat het vóór 2006 mogelijk was om een cursist bij ziekte of in geval van onvoorziene ontwikkelingsmogelijkheden een individuele verlenging van het traject aan te bieden. Met de nieuwe Subsidieregeling is dat niet meer mogelijk. Ook het wisselen van een studierichting of doorstromen naar het HBO stuit op financiële belemmeringen.

3.3.4 *Werkenrode*

Werkenrode richt zich vanouds op de Wajongers met aangeboren afwijkingen. Een gemeenschappelijk kenmerk van de cursisten van Werkenrode is dat zij vanwege hun handicap niet (zelfstandig) kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijs. Veel cursisten komen pas bij Werkenrode terecht als andere, meer reguliere vormen van beroeps- of onderwijs niets hebben opgeleverd. Een andere deel van de doelgroep zijn jonggehandicapten die zo snel mogelijk aan het werk willen via het behalen van een diploma of certificaat. Het aanbod van Werkenrode heeft in de eigen visie dan ook primair een ‘springplankfunctie’ richting werk. Zo verzorgt Werkenrode relatief veel deelopleidingen ter aanvulling op reeds verworven competenties om spoedige doorstroom naar werk mogelijk te maken.

Met de toename van het aantal jongeren met ernstige gedragsproblemen heeft Werkenrode overwogen om voor deze groep specifieke trajecten te ontwikkelen. Uiteindelijk heeft Werkenrode besloten om hiervan af te zien. Het aanbieden van onderwijs aan

groepen waarin autisten en jongeren met gedragsproblemen samen zitten, blijkt, zeker voor de autisten, niet goed te werken. Het aanpassen van de faciliteiten zodat deze groepen gescheiden onderwijs kunnen volgen, is onrendabel.

3.3.5 *Eega*

De doelgroep van Eega bestaat over het algemeen uit jongeren die wel voldoende cognitieve mogelijkheden hebben om MBO 3 of 4 te volgen, maar over onvoldoende executieve vaardigheden beschikken om zich in het regulier onderwijs staande te houden en zelfstandig het programma te volgen. De jongeren hebben vaak een irreëel zelfbeeld, ook wat betreft hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Zij schatten hun arbeidsmogelijkheden veelal te hoog of te laag in. De doelgroep heeft (nog) onvoldoende inzicht in de consequenties van hun eigen beperkingen of heeft ze nog niet geaccepteerd. Het gevolg is dat deze jongeren (nog) geen adequate manier van handelen hebben gevonden en zich vasthouden aan gedrag dat leidt tot uitval uit regulier onderwijs. Jongeren die een traject willen volgen bij Eega dienen het probleem te ervaren en bovendien geholpen te willen worden. Verder moet sprake zijn van een medische diagnose.

De aanpak van Eega bestaat er uit om jongeren te confronteren met en bewust te maken van hun reële beperkingen en mogelijkheden. Vanuit dit vertrekpunt biedt Eega ondersteuning en perspectieven aan richting werk. Een centraal thema daarbinnen is het leren omgaan met (managen van) de eigen beperkingen.

In de visie van Eega kunnen problemen in de omgang met de eigen beperkingen en mogelijkheden het beste worden aangepakt vóórdat sprake is van een Wajonguitkering. Het gaat dan om jongeren die uitvallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere beroepsonderwijs. Een struikelblok daarbij is dat deze groep nog niet Wajong gerechtigd is en (nog) geen recht heeft op begeleiding die gefinancierd wordt vanuit de Subsidieregeling. Om die reden heeft Eega hun pre-Wajong-aanpak als project uitgevoerd, gefinancierd vanuit Equal/ESF middelen. Een succesvolle uitvoering van deze aanpak beperkt de instroom in de Wajong. Door het ministerie van OCW is een subsidie verstrekt aan het ROC Twente, om de door Eega ontwikkelde expertise in stand te houden en te implementeren in de regio.

3.4 **Alternatieve scholings- en re-integratiemogelijkheden**

De volgende paragrafen beschrijven het aanbod en de doelgroep van de alternatieven. Wij beperken ons hierbij tot het aanbod voor de doelgroep jongeren die (ook) door REA-scholingsinstituten wordt bediend. Achtereenvolgens behandelen wij de alternatieven binnen het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO), het Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO), de voorzieningen die worden aangeboden door (gespecialiseerde) re-integratiebedrijven en het aanbod in de zorg. Bovendien gaan wij nader in op de nieuwe beleidsmaatregelen die worden genomen om de arbeidsparticipatie van jonggehandicapten te bevorderen. Tot slot besteden wij aandacht aan de diverse samenwerkingsverbanden tussen onderwijsinstellingen, die gericht zijn op de scholing en arbeidstoeleiding van jonggehandicapten.

3.5 **Voortgezet Special Onderwijs (VSO)**

3.5.1 *Aanbod en doelgroep*

De meeste VSO-scholen kennen een zogeheten praktijkstroom. Deze opleiding leidt rechtstreeks naar een plek op de arbeidsmarkt of een beschermde werkplek. De ar-

beidsintegratie of transitie is hier een belangrijk thema. Het VSO richt zich in toenemende mate op de begeleiding van jongeren met beperkingen naar werk, onder meer door samenwerking met werkgevers en WSW-organisaties. Zo gaan er leerlingen van de VSO-school die gelieerd is aan Heliomare aan de slag als lasser bij Corus. Momenteel kunnen VSO-scholen en Praktijkscholen gebruik maken van ESF-subsidie om het onderwerp arbeidsintegratie een extra impuls te geven.

Het VSO valt formeel onder de Wet op de Expertisecentra (WEC). Voor de VSO-scholen zijn geen eindtermen vastgelegd. De kwalificatiestructuur, deskundigheid en vaklokalen zijn dan ook niet ingericht op het bieden van beroepsonderwijs. Het ministerie van OCW onderzoekt momenteel de mogelijkheden daarvoor (zie ook de beleidsvoornemens op OCW-terrein, 3.9). De VSO-scholen hebben ondertussen zelf het initiatief genomen om eindtermen te formuleren richting kwalificatie. Dit doen zij onder meer door het aanbieden van branchegerichte cursussen en door samenwerking aan te gaan met praktijkscholen (PRO) en ROC's.

Een belangrijk instrument voor meer werkgerichte aanpak is volgens het VSO een assessment. Tot voor kort was het VSO vooral gericht op de (organisatie van) zorg voor leerlingen met beperkingen, en niet of minder op deelname aan de samenleving en werk. Om deze oriëntatie te veranderen dient een assessment zich niet alleen te richten op het in kaart brengen van de beperkingen, maar op het zichtbaar maken van de mogelijkheden tot arbeidsparticipatie. Het assessment moet informatie opleveren over het type werk dat een jongere met een beperking aan kan en wat hij nodig heeft aan (onderwijs)ondersteuning om voldoende gekwalificeerd te zijn voor dat werk.

Dergelijke assessments worden al op beperkte schaal afgenomen binnen het VSO. De doelgroep van het VSO bestaat uit leerlingen met beperkingen die het niet redden in het regulier onderwijs. Een instelling als het ROC is voor deze doelgroep vaak al te hoog gegrepen. Leerlingen die wel een MBO-niveau aan kunnen zijn beter af met een MBO-opleiding (niveau 1) binnen een kleinere en meer beschermde omgeving (zoals binnen het VSO). Dit zijn jongeren die 'te goed' zijn voor dagbesteding, maar een te laag niveau hebben voor het reguliere MBO. Deze alternatieve voorzieningen worden echter alleen nog op kleine schaal aangeboden.

3.5.2 *Potentieel) alternatief voor REA-scholingsinstituten?*

In het veld ontstaan steeds meer samenwerkingsrelaties tussen VSO en PRO, MBO en REA-scholingsinstituten. Deze samenwerking en de (beginnende) aandacht voor de kwaliteit en deskundigheid van VSO met betrekking tot arbeidsintegratie kan een aanzuigende werking hebben op de doelgroep van de Subsidieregeling. Anderzijds zien we ook dat het reguliere onderwijs in toenemende mate aandacht heeft voor aanpassingen ten behoeve van de doelgroep. Gezien de beperkte schaal waarop de veranderingen plaatsvinden, is onze verwachting dat de aanzuigende werking van het VSO op de doelgroep van de Subsidieregeling de komende jaren beperkt is. Zo maakt een relatief kleine groep leerlingen gebruik van de trajecten van arbeidsintegratie die vanuit de VSO-scholen worden aangeboden.

Op termijn kan het VSO een alternatief worden voor vooral MBO-opleidingen op niveau 1 en 2 voor leerlingen tot 20 jaar. Een interessante optie is het aanbieden van MBO-opleidingen binnen het VSO, bij voorkeur in de vorm van een BBL-traject. Dit is een ontwikkeling die ook binnen het reguliere VMBO ontwikkeld wordt om de overgang naar het MBO te vergemakkelijken en uitval te beperken.

Om het VSO beroepsgericht te maken is extra geld nodig. Tot nu vinden de meeste initiatieven op projectbasis plaats. De financiering is veelal tijdelijk vanuit het ESF of

andere geldstromen. Het VSO is daarom op zoek naar structurele financiering. Wel zal het voor VSO-scholen lastig zijn een breed pallet aan studierichtingen aan te bieden.

3.6 Middelbaar Beroepsonderwijs

3.6.1 *Aanbod en doelgroep MBO*

Het MBO is al langere tijd verplicht om aanbod te organiseren voor leerlingen met een beperking. De financiering van dit aanbod zit in de lumpsum financiering van de scholen. Sinds de eerste evaluatie van de REA-scholingsinstituten in 2003 is de samenwerking tussen het MBO en de REA-scholingsinstituten geïntensiveerd. Ook het aanbod van de MBO-instellingen voor leerlingen met een handicap is verbeterd. Zo zijn gebouwen voor gehandicapten toegankelijk gemaakt, zijn er speciale leerroutes opgezet en heeft het MBO ervaring opgedaan met begeleid leren. Alle MBO-instellingen hebben tegenwoordig een Steunpunt Opleiding en Handicap en is er een Platform Gehandicapten MBO opgericht.

Door bezuinigingen dreigde de Steunpunten Opleiding en Handicap te verdwijnen. Met de invoering per januari 2006 van de leerling-gebonden financiering (lgf) voor MBO-leerlingen met een beperking is deze ontwikkeling gekeerd.

Evenals het VSO benadrukt het MBO het belang van een goede oriëntatie en beroepskeuze voor jonggehandicapten. Om uitval te voorkomen is een passend aanbod (maatwerk) cruciaal. Veel MBO-instellingen hebben een uitgebreid zorgnetwerk dat zij kunnen aanspreken voor begeleiding en het afnemen van testen. De samenwerkingsafspraken met REA-scholingsinstituten zorgen ervoor dat er meer opvangmogelijkheden zijn voor deze doelgroep, bijvoorbeeld voor specialistische ondersteuning bij het leren omgaan met de handicap. Het MBO en de REA-scholingsinstituten besteden delen van onderwijs (deelcertificaten) en expertise aan elkaar uit. Ook is het mogelijk dat de REA-scholingsinstituten ambulante begeleiding aanbieden, gefinancierd vanuit de leerlinggebondenfinanciering (lgf). Dat kan alleen in onderaanneming, want de ambulante begeleiding wordt verplicht geleverd vanuit de scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. De ambulante begeleiding door REA-scholingsinstituten is nog in beperkte mate tot ontwikkeling gekomen. Dergelijke voorzieningen verruimen wel de mogelijkheden voor de doelgroep bij de MBO-instellingen, die immers worden afgerekend op het behalen van diploma's.

De effecten van voorzieningen voor de begeleiding van jonggehandicapten in het MBO zijn nog niet bekend. Eenduidige cijfers over de deelname en uitval van jongeren met een handicap binnen het MBO zijn nog nauwelijks beschikbaar. Wel zijn er gegevens over het aantal jongeren met LGF in het MBO bij CFI (Centrale Financiën Instellingen – een uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW). Deze gegevens waren gezien de beperkte doorlooptijd van het project niet tijdig beschikbaar te krijgen.

Het MBO is steeds beter in staat om onderwijs te bieden aan jongeren met 'lichte beperkingen'. Met begeleiding en aanpassingen kunnen deze licht gehandicapte jongeren regulier onderwijs volgen. Voor jongeren met een zwaardere of complexere beperkingen blijven de voorzieningen van de REA-scholingsinstituten gewenst. Zolang het zwaartepunt van een traject op onderwijs ligt, kan het MBO een alternatief zijn. Op het moment dat het (leren) omgaan met de handicap de meeste prioriteit vraagt, zijn de faciliteiten en de expertise van de REA-scholingsinstituten noodzakelijk. Daartussen zit een grijs gebied van jongeren met 'middelzware handicaps'. Het aanbod van de MBO is voor hen ontoereikend, maar ze zijn 'te goed' voor de REA-

scholingsinstituten. De ervaring van partijen uit het veld is dat deze groep na het VSO geen beroepsonderwijs volgt en kiest voor de veiligheid van een Wajonguitkering. Met de juiste ondersteuning zou ook deze groep binnen het MBO onderwijs moeten kunnen volgen. Volgens de WEC-raad moet het MBO meer aandacht hebben voor de ontwikkeling van professionaliteit en deskundigheid, onder meer door de organisatie van geschikte assessments, scholing van docenten gericht op arbeidsintegratie van jongeren met een beperking en het binnenhalen van arbeidsdeskundigen en jobcoaches. De REA-scholingsinstituten zouden hierbij een faciliterende en adviserende rol kunnen spelen.

3.6.2 *MBO als (potentieel) alternatief voor de REA-scholingsinstituten?*

Er is op dit moment al veel samenwerking tussen de MBO-instellingen, de VSO-scholen en de REA-scholingsinstituten. De invoering van de Igf heeft geleid tot een beperkte toename van de doorstroom van VSO-leerlingen naar het MBO. Ook hierover zijn geen (eenduidige) cijfers terug te vinden, evenals over eventuele effecten daarvan op het volume van de doelgroep voor de Subsidieregeling. Onze inschatting is dan ook dat het MBO de komende jaren slechts een beperkte aanzuigende werking heeft op de doelgroep van de Subsidieregeling. Onze inschatting hebben wij gebaseerd op een aantal bevindingen uit het onderzoek.

In de eerste plaats zien we dat, hoewel er ingrijpende veranderingen plaatsvinden binnen het MBO, de voorzieningen en de expertise nog onvoldoende van niveau zijn om een volwaardig alternatief te zijn voor het onderwijs bij de REA-scholingsinstituten. Deels zijn hiervoor financiële redenen te geven. Volgens de MBO-raad hebben de MBO-scholen weinig geld voor de extra begeleiding in vergelijking met het VSO en het VMBO met Leerwegondersteunend onderwijs (LWOO, tot schooljaar 1991/92 IBO). De Igf (het rugzakje) wordt voor een belangrijk gedeelte aangewend voor ambulante begeleiding door de scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. De aanvraag van een rugzakje wordt bovendien als administratief ingewikkeld ervaren, waardoor waarschijnlijk sprake is van ondergebruik.

Een onderzoek van de Commissie Gelijke Behandeling naar de toegankelijkheid van het beroepsonderwijs bevestigt dit beeld⁹. De conclusie van de commissie is dat ondanks de extra (beleidsmatige) aandacht, studenten met een handicap de ondersteuning in het beroepsonderwijs als onvoldoende ervaren en het aanvragen van aanpassingen moeizaam verloopt. Bovendien laat de bejegening van de medewerkers van de onderwijsinstellingen te wensen over. De belangrijkste bevindingen van de commissie is dat de expertise binnen het MBO op dit moment ontoereikend is voor een goede begeleiding van jonggehandicapten.

In de tweede plaats blijkt het competentiegerichte leren ongunstig uit te pakken voor veel jonggehandicapten met verstandelijke handicaps of communicatieve beperkingen, zoals autisten. Sinds de invoering van de competentiegerichte aanpak halen veel autistische leerlingen geen (volledige) diploma's meer omdat ze onderdelen als leidinggeven en teamwork niet aankunnen. Intellectueel kan deze groep het niveau van regulier MBO-onderwijs aan, waarbij zelfs doorstroom naar het HBO mogelijk zou moeten zijn, maar zij missen specifieke vaardigheden om een volledig diploma te behalen. De MBO-raad pleit daarom voor een aangepast diploma voor deze doelgroep.

In de derde plaats belemmert de 'diplomafinanciering' van het MBO de instroom van jonggehandicapten. De ouput-eisen van het Ministerie van OCW leiden er toe dat som-

⁹ Commissie Gelijke Behandeling, 2007.

mige MBO-instellingen minder geneigd zijn om studenten met beperkingen aan te nemen.

Deze ‘hindernissen’ voor jonggehandicapten in het MBO doen naar onze mening de eventuele aanzuigende werking van het MBO als gevolg van de beschreven ontwikkelingen teniet. Opheffing van deze belemmeringen en verdere ontwikkeling van de voorzieningen en de expertise binnen het MBO kan het reguliere beroepsonderwijs op termijn toegankelijker maken voor (een deel van) de doelgroep van de Subsidieregeling. Dit geldt dan vooral voor de eerder beschreven groep die ‘net te goed’ is voor deze Subsidieregeling en nu geen beroepsopleiding volgt.

3.7 Re-integratiebedrijven

3.7.1 *Aanbod en doelgroep re-integratiebedrijven*

Enkele re-integratiebedrijven (vaak voormalige Begeleidingsorganisaties voor jobcoaching) leggen zich toe op de begeleiding van jonggehandicapten die vergelijkbaar zijn met de doelgroep van de Subsidieregeling. De resultaten van deze gespecialiseerde re-integratiebedrijven zijn bemoedigend. Grofweg is het aanbod van re-integratiebedrijven als volgt in te delen:

1. Aanbod scholing:

Een zeer beperkt aantal re-integratiebedrijven RIBs verzorgt scholing voor Wajong-gerechtigden. Deze re-integratiebedrijven zijn landelijk erkend als leerbedrijf/werkproject voor individueel te doorlopen vraag- en praktijkgerichte trajecten. Zij bieden een maatwerk aanpak van scholing, training, werkervaring, begeleiding, bemiddeling en nazorg. Tevens verzorgen zij arbeidstraining, arbeidsgewenning, motivatietraining, assessment, oriëntatie op specifieke branches en vak- en functiegerichte training. De scholing is vergelijkbaar met BBL niveau 1, maar kent meer praktijk- en minder theorieonderwijs.

2. Aanbod gespecialiseerde ondersteuning naar of in het werk:

Een aantal gespecialiseerde re-integratiebedrijven biedt voor jonggehandicapten ondersteunende diensten aan zoals arbeidsgewenning, re-integratie naar werk, nazorg en jobcoaching op de werkplek. Deze re-integratiebedrijven verzorgen geen scholing. Het komt wel voor dit soort re-integratiebedrijven leerlingen begeleiden bij het volgen van een BBL-opleiding. Het kenmerk van dit type re-integratiebedrijven is de focus op werk en het zoveel mogelijk ambulant aanbieden van ondersteuning.

De doelgroep waar de bovengenoemde re-integratiebedrijven zich op richten zijn jonggehandicapten met ernstige gedragsstoornissen die veroorzaakt kunnen zijn door het gehele spectrum van psychische aandoeningen. De re-integratiebedrijven melden dat zij relatief veel autisten begeleiden. Een groot deel van de cliënten wordt doorverwezen door UWV na de aanbesteding van re-integratiecontracten. Het gaat dan om Wajonggerechtigden. Een klein gedeelte van de cliënten wordt doorverwezen door gemeentelijke sociale diensten. De re-integratiebedrijven zorgen na plaatsing in werk vaak voor jobcoaching op de werkplek.

3.7.2 *Re-integratiebedrijven als (potentieel) alternatief voor REA-scholingsinstituten?*

Door de combinatie van re-integratie en jobcoaching na plaatsing behalen de re-integratiebedrijven goede resultaten. Toch vormen zij op dit moment en op korte termijn geen serieus alternatief voor de REA-scholingsinstituten. Ten eerste wordt het aanbod op kleine schaal georganiseerd, waardoor de reikwijdte en de toegankelijkheid beperkt zijn. In de tweede plaats bieden de meeste re-integratiebedrijven geen scholing aan.

Op termijn kan het aanbod van gespecialiseerde re-integratiebedrijven wel een serieus alternatief worden voor de voorzieningen van de REA-scholingsinstituten. Voorwaarde is dat zij erin slagen om de schaal van de dienstverlening te vergroten. Om het gemis van scholingsmogelijkheden op te heffen zouden re-integratiebedrijven kunnen samenwerken met leer-werkbedrijven, bijvoorbeeld door het verzorgen van de begeleiding tijdens BBL-trajecten. Re-integratiebedrijven verkeren bovendien in een gunstige positie omdat zij alleen hoeven te investeren in goed opgeleide en ervaren professionals. Aangepaste faciliteiten hebben zij niet of in beperkte mate nodig omdat de meeste activiteiten plaatsvinden –on the job- bij een werkgever.

De voorzieningen van deze gespecialiseerde re-integratiebedrijven zijn vooral passend voor jongeren met ernstige gedragsstoornissen, die baat hebben bij een zo snel mogelijke doorstroming naar werk. Het beroepsonderwijs heeft voor deze groep niet veel te bieden. Het gaat namelijk om jongeren die niet of in onvoldoende mate beschikken over de vaardigheden om in een onderwijssetting te leren.

3.8 Zorg

3.8.1 Aanbod en doelgroep

Binnen de zorg worden op beperkte schaal beroepsopleidingen georganiseerd voor jonggehandicapten. Een voorbeeld daarvan is de zorginstelling Parc Spelderholt uit Beekbergen. Deze zorginstelling richt zich op de maatschappelijke integratie van mensen met een functiebeperking door middel van onderwijs en recreatie. Speciaal voor jonggehandicapten die een VSO of ZMLK opleiding hebben afgerond, biedt Parc Spelderholt leergangen aan op maat. De leergangen duren meestal 2 à 3 jaar en kunnen worden afgesloten met een erkend MBO-diploma in de richtingen horeca, zorg, groenonderhoud en techniek. Tijdens de opleiding verblijven de studenten in een woonvoorziening op het terrein van de zorginstelling. De financiering van de leergangen en het verblijf wordt bekostigd met een PGB vanuit de AWBZ, soms aangevuld uit de Wajong.

3.8.2 Zorg als alternatief voor de REA-scholingsinstituten

Voorzieningen als die van Parc Spelderholt zijn in opzet zeer vergelijkbaar met de REA-scholingsinstituten. Het belangrijkste verschil is de nadruk die er ligt op onderwijs en recreatie (arbeidstoeleiding wordt nauwelijks aangeboden). De zorginstellingen bieden voor een relatief klein aantal jonggehandicapten een mogelijkheid om beroepsonderwijs te volgen. De financiering vanuit de AWBZ biedt in de praktijk extra onderwijsmogelijkheden voor jonggehandicapten die geen gebruik kunnen maken van de Subsidieregeling. In die zin fungeert de zorg als een aanvulling op en mogelijk ook als een vangnet voor de Subsidieregeling.

3.9 Nieuwe beleidsontwikkelingen zorg, onderwijs en werk en inkomen

3.9.1 Inhoud van de beleidsontwikkelingen

Het kabinet is voornemens een scala aan beleidsmaatregelen te nemen om jonggehandicapten met arbeidsmogelijkheden meer uitzicht te bieden op werk. Het verwerven en behouden van regulier werk staat daarbij voorop. Pas als een reguliere baan onmogelijk is komen werkvormen in een beschermde omgeving of andere maatschappelijke activiteiten in beeld. Het kabinet wil langs drie lijnen maatregelen nemen.

1. Preventie en gerichte voorbereiding op participatie in de (voor)schoolse fase

Het doel van deze maatregelen is om jonggehandicapten beter en gericht voor te bereiden op een toekomst waarin (aangepast) werk centraal staat. Het vroegtijdig onderkennen en aanpakken van problemen bij kinderen speelt hierbij een grote rol. Er komt een landelijk dekkend netwerk van Centra voor Jeugd en Gezin en er wordt extra geïnvesteerd in voor- en vroegschoolse educatie. Met de aanpak “passend onderwijs” krijgen alle leerlingen extra ondersteuning en onderwijs aangeboden dat aansluit bij hun mogelijkheden en behoeften. Scholen gaan daarvoor samenwerken in regionale netwerken.

2. Verbetering van de overgang van school naar werk

Het doel van deze maatregelen is om de overgang van school naar werk soepeler te laten verlopen. Het kwalificatiesysteem in het onderwijs wordt aangepast voor jongeren met een beperking die geen reguliere kwalificatie kunnen halen, zodat ook zij gericht kunnen toewerken naar een plek op de (beschermde) arbeidsmarkt. In een (meerjarig) handelingsplan worden onderwijsdoelen geformuleerd en wordt het (uitstroom)perspectief vastgelegd, zodat duidelijk is waar het onderwijs naartoe werkt.

3. Versterking van de activering van Wajongers

Het doel van deze maatregelen is om de jonggehandicapten die in de Wajong terechtkomen zo snel mogelijk met ondersteuning aan het werk te helpen. Een breed palet aan re-integratie-instrumenten is hiervoor beschikbaar. Om te voorkomen dat jonggehandicapten al in een vroeg stadium worden afgeschreven voor de arbeidsmarkt, wordt bekeken of de beslissing tot toelating tot de Wajong voor de jonggehandicapten met perspectief op werk kan worden uitgesteld tot een later tijdstip (tot de 27 jarige leeftijd). Deze groep krijgt maximale ondersteuning bij scholing en het vinden van en behouden van werk. Voor de jongeren die geen duurzame mogelijkheden hebben tot participatie, zal de Wajong ongewijzigd blijven.

Voorwaarde voor een succesvolle implementatie van de maatregelen is een samenhangende en preventieve aanpak tijdens de hele levensloop. Dit vraagt om een brede en gerichte inzet op het gebied van de jeugdzorg, onderwijs en werk en inkomen. Teneinde middelen effectief te besteden, worden de verschillende regelingen in hun samenhang gezien. Problemen in het ene domein mogen in geen geval afgeschoven worden naar een ander domein.

3.9.2 Implicaties beleidsontwikkelingen

Het is te verwachten dat de verschillende beleidsmaatregelen implicaties zullen hebben voor het beroep op de Subsidieregeling. Als de preventieve maatregelen effectief zijn, zal de participatie van jonggehandicapten aan het reguliere onderwijs toenemen en de groeiende instroom in de Wajong gematigd worden en mogelijk zelfs dalen. In dat geval stromen er waarschijnlijk op termijn minder jonggehandicapten door naar de REA-scholingsinstituten. Bovendien bieden de maatregelen nieuwe mogelijkheden om het gebruik van de Subsidieregeling beter af te stemmen op bestaande en nieuwe alternatieve voorzieningen in het onderwijs en de zorg. Ook deze nieuwe mogelijkheden zullen een matigend effect kunnen hebben op het gebruik van de Subsidieregeling.

Tegelijkertijd kunnen de maatregelen ter versterking van de activering van Wajongers resulteren in een groeiend aantal aanvragen voor de Subsidieregeling. Met name de nieuwe inkomensprikkels voor Wajongers van 18 tot en met 27 jaar leiden mogelijk tot een groeiende behoefte aan scholing en re-integratie. Een gedeelte van de doelgroep van de subsidieregeling die nu geen prikkel tot scholing en re-integratie ondervindt, kan dan geactiveerd worden om gebruik te maken van onderwijs- en re-

integratievoorzieningen. Het effect van de nieuwe inkomensprikkels is lastig te ramen omdat er nog een groot aantal onzekerheden zijn over de precieze vorm ervan.

Alles tegen elkaar afwegende verwachten wij dat de beleidsontwikkelingen op termijn een matigend effect hebben op het gebruik van de Subsidieregeling. Voorwaarden zijn een effectieve toepassing van de preventieve maatregelen en een toereikend aanbod van het reguliere onderwijs en de re-integratiebranche om de verwachte extra toestroom als gevolg van nieuwe inkomensprikkels op te vangen.

3.10 Samenwerkingsrelaties tussen partijen

3.10.1 Samenwerking tussen REA-scholingsinstituten en andere partijen

De REA-scholingsinstituten hebben goede contacten met de VSO-scholen en de MBO-instellingen. Bartiméus, Heliomare en Werkenrode werken samen met een VSO-school. Een aanzienlijk deel van de instroom bij de REA-scholingsinstituten is afkomstig van het VSO, terwijl de REA-scholingsinstituten weer cliënten doorverwijzen naar de MBO-instellingen.

De samenwerking tussen de onderwijsinstellingen draagt bij aan de ontwikkeling van ambulante begeleiding. Bovendien is er sprake van efficiencyvoordelen, bijvoorbeeld door het delen van gezamenlijke simulatie bedrijven (open simulatie). Voorts leidt samenwerking tot kennisdeling. REA-scholingsinstituten kunnen bij de VSO-scholen kennis halen over de begeleiding van autisten, terwijl de VSO-scholen geïnteresseerd zijn in de ervaringen van REA-scholingsinstituten (bijvoorbeeld betreffende het teleerenproject Eminus).

In de praktijk stuit de samenwerking echter op grenzen. Zo passen jongeren met verschillende soorten handicaps niet altijd goed in één groep. Daarnaast stuit de samenwerking op praktische problemen, bijvoorbeeld als gevolg van financierings- en administratieve voorwaarden. De schaal van de samenwerking tussen REA-scholingsinstituten en MBO-instellingen is dan ook nog beperkt. Ook de samenwerking tussen REA-instuten en REC's/VSO-scholen, bijvoorbeeld over de inkoop van expertise bij de REA-scholingsinstituten, komt in de praktijk nog moeizaam van de grond. Wel hebben de partijen de intentie om (op termijn) de samenwerking uit te breiden. Daartoe hebben zij een intentieverklaring opgesteld.

Naast voornoemde samenwerkingsverbanden, hebben alle REA-scholingsinstituten een uitgebreid netwerk van zorg- en welzijnsinstellingen, patiëntenverenigingen en gespecialiseerde re-integratiebedrijven.

3.10.2 Samenwerking REA-scholingsinstituten en werkgevers

Mede door de outputeisen van UWV proberen REA-scholingsinstituten steeds nadrukkelijker samen te werken met werkgevers. De instituten zoeken aansluiting bij lokale, regionale en landelijke gremia van werkgevers. Zo mogelijk werven de instituten praktijkopleiders uit het bedrijfsleven en huren zij jobhunters en stagebegeleiders in om op individueel niveau een goede ingang te vinden bij het bedrijfsleven. De naamsbekendheid en het daarmee samenhangende imago van deskundigheid van de REA-scholingsinstituten werkt in hun voordeel.

3.10.3 Onderlinge samenwerking overige partijen

In het VSO is een ontwikkeling gaande waarbij de scholen voor jonggehandicapten samenwerkingsverbanden aangaan met werkgevers. Voorbeelden hiervan is de sa-

menwerking van de Kingmaschool uit Amsterdam met Schiphol en van De Hoge Brug uit Rotterdam met Albert Hein.

Samenwerking tussen MBO-instellingen en VO-scholen komt ook van de grond. Zo is een aantal VO- en MBO-scholen in Nijmegen gestart met een gezamenlijk aanbod voor risicoleerlingen (niet alleen jonggehandicapten) die niet in de bestaande zorgstructuur opgevangen kunnen worden. Individuele scholen zijn niet of nauwelijks in staat om een dergelijke aanpak (financieel) mogelijk te maken. Doordat verschillende scholen nu aan middelencoördinatie doen, lukt dit wel. Een ander voorbeeld van samenwerking tussen VMBO en en MBO betreft de zogeheten pilot VMB-vakcolleges. Dit zijn combinaties van VMBO en MBO binnen één instelling met een nauwe samenwerking met een groep werkgevers, waarbij de leerlingen vanaf het derde jaar werken en leren bij een werkgever. De pilot VMB-vakcolleges hebben een belangrijke taak in goed laten verlopen van de overgang van het VMBO naar het MBO. Voor sommige jonggehandicapten werkt de overgang naar een onbekende en grotere school verstorend met uitval uit het onderwijs als ongewenst gevolg.

Voorts werken enkele gemeenten samen met bedrijven bij het aanbieden van beroepsscholing en arbeidstoeleiding voor jonggehandicapten. Zo hebben gemeenten in Twente samen met werkgevers werkprojecten opgezet die jongeren beroepsvaardigheden aanleren en naar arbeid toeleiden. In veel gevallen gaat het om laaggekwalificeerd werk (autowassen en horeca) zonder diploma. In Hengelo is er ook een project dat op leidt tot niveau 2 van het MBO (de Kapstok).

In Amsterdam heeft het stadsdeel Zuid-Oost in samenwerking met het SW-bedrijf en reguliere werkgevers een programma opgezet voor beroepsscholing en arbeidstoeleiding van licht-verstandelijk gehandicapte jongeren.

Tot slot wijzen wij op de al eerder genoemde samenwerking tussen gespecialiseerde re-integratiebedrijven, onderwijsinstellingen en werkgevers, die een potentieel interessant alternatief vormen voor een deel van de doelgroep van de Subsidieregeling.

3.10.4 *Invloed van de samenwerkingsrelaties*

In alle gevallen geldt dat op dit moment de omvang van de samenwerking waarbij de REA-scholingsinstituten zijn betrokken, vanuit landelijk perspectief gezien, nog beperkt is. Bovendien is er onvoldoende inzicht in de precieze doelgroepafbakening. De belangrijkste reden hiervoor is dat de samenwerking niet regionaal of landelijk wordt gecoördineerd of aangestuurd. Wij hebben de indruk gekregen dat de aanzuigende werking van dit soort ontwikkelingen op de doelgroep van de Subsidieregeling nog zeer beperkt is. Wel signaleren wij een toenemende invloed van ouders op (het entameren van) de samenwerkingsrelaties en op het aanbod van de instellingen. Vooral door de invoering van PGB en IRO krijgen leerlingen en ouders een belangrijkere rol. Het gevolg is dat instellingen zich nadrukkelijker moeten voegen naar de wensen van de vragende partij.

3.11 **Conclusie toegevoegde waarde alternatieven**

Op basis van de gesprekken met betrokkenen concluderen wij dat de aanzuigende werking van de alternatieven op de doelgroep van de Subsidieregeling beperkt is. Wij verwachten niet dat op korte termijn verandering komt in deze situatie.

Het VSO leidt niet kwalificerend op en begeleidt leerlingen nog nauwelijks actief naar de arbeidsmarkt. Waar dit wel gebeurt, is de schaal klein. Het MBO en de REA-scholingsinstituten werken al redelijk intensief samen. Een toename van de aanzuigende werking van het MBO is niet te verwachten door onvoldoende expertise en ont-

reikende voorzieningen. De financieringsystematiek is daar mede debet aan. De re-integratiebranche laat interessante ontwikkelingen zien, maar de omvang is nog beperkt. Bovendien zullen de meeste re-integratiebedrijven samenwerking moeten zoeken met onderwijsinstellingen omdat zij vaak geen beroepsonderwijs aanbieden.

Niettemin stellen wij vast dat er (interessante) ontwikkelingen gaande zijn. De nieuwe beleidsontwikkelingen beogen de participatie van jonggehandicapten aan het reguliere onderwijs te bevorderen en de Wajong-instroom af te remmen. Als de verschillende beleidsmaatregelen succesvol zijn, stromen er waarschijnlijk op termijn minder jonggehandicapten door naar de REA-scholingsinstituten. Bovendien bieden de maatregelen nieuwe mogelijkheden om het gebruik van de Subsidieregeling beter af te stemmen op bestaande en nieuwe alternatieve voorzieningen in het onderwijs en de zorg. Ook deze nieuwe mogelijkheden zullen een matigend effect kunnen hebben op de Subsidieregeling.

Naast de nieuwe beleidsontwikkelingen bieden de samenwerkingsrelaties interessante mogelijkheden om nieuwe concepten uit te proberen. De effecten van een intensievere samenwerking zijn echter tweeledig:

1. Er is een aanzuigende werking van de alternatieven doordat een groeiend aantal jonggehandicapten gebruik maakt van reguliere scholingsmogelijkheden, mede mogelijk gemaakt door de leerlinggebonden financiering.
2. Tegelijk haakt een groeiend aantal jonggehandicapten voortijdig af bij het VSO en het MBO. Omdat voor uitvallers nauwelijks mogelijkheden van scholing overblijven, stromen zij vaak door naar de REA-scholingsinstituten.

Op dit moment valt nog niet te prognosticeren wat de uiteindelijke effecten zijn van de huidige ontwikkelingen.

Over het algemeen is kenmerkend voor de samenwerking dat deze plaatsvindt in het grensgebied tussen onderwijs, zorg en arbeidsparticipatie; de beleidsterreinen van OCW, VWS en SZW. Partijen lopen daardoor tegen de grenzen van financieringsregelingen aan. Bovendien is er ook weinig sturing en coördinatie op de samenwerking. Dat uit zich onder meer in het ontbreken van cijfermatige inzichten in aantallen leerlingen met beperkingen die wederzijds worden verwezen, uitvallen, enz. Ook zijn de definities van doelgroepen zo breed en verschillend, dat het moeilijk is om na te gaan om welke leerlingen het nu precies gaat.

Tot slot merken wij op dat de huidige voorzieningen vooral aanbod georiënteerd zijn. Mede door de invoering van de PGB en de IRO zien wij hierin een kentering. Om de vraagsturing te versterken is een ontschotting van de geldstromen en een vergaande samenwerking tussen de verschillende opleidingskaders nodig. In de optimale situatie bieden de partijen gezamenlijk passend onderwijs aan leerlingen met beperkingen, waarbij het er niet meer toe doet vanuit welk schooltype dat gegeven wordt. De vraag van de leerling bepaalt dan hoe het aanbod eruit ziet.

4 Kosteneffectiviteit

4.1 Inleiding

De vijf erkende REA-scholingsinstituten: Bartiméus, Heliomare, Hoensbroeck en Werkenrode (behorend tot het REA-college Nederland) en Eega richten zich op de arbeidsintegratie van jonge arbeidsgehandicapten door middel van het aanbieden van re-integratietrajecten. Deze trajecten bestaan uit (een combinatie van) scholingstrajecten, trainingen en hulp bij het vinden van werk. Dit hoofdstuk start met een analyse van de kosteneffectiviteit van de trajecten van de REA-scholingsinstituten in termen van succesvol afgerond scholingstraject en (duurzame) plaatsing op de arbeidsmarkt. Vervolgens wordt deze analyse afgezet tegenover de kosteneffectiviteit van vergelijkbare alternatieve voorzieningen zoals enkele private re-integratiebedrijven en het MBO.

4.2 Trajectprijzen en plaatsingscores

De vijf REA-instellingen maken gebruik van de UWV-klassenindeling ter indicatie van de afstand van hun cliënten tot de arbeidsmarkt. Er bestaan drie klassen. Een klasse-1-indeling impliceert een kleine afstand tot de arbeidsmarkt. Een klasse-3-client heeft de grootste afstand tot de arbeidsmarkt. Met ingang van 2008 is ervoor gekozen om de Subsidieregeling volledig in te zetten voor de zwaardere gevallen, waardoor de REA-scholingsinstituten niet langer klasse 1 cliënten in de opleiding plaatsen. Desondanks levert klasse I wel een interessante vergelijking op met de alternatieven voor de REA-scholingsinstituten in paragraaf 4.5.

Tabel 3 geeft een overzicht van de plaatsingspercentages en het opleidingsresultaat van de verschillende REA-scholingsinstituten. De REA-scholingsinstituten hebben gegevens van opleiding en begeleiding aangeleverd vanaf 2003. Om er voor te zorgen dat alleen afgeronde trajecten worden meegenomen in de berekeningen, hebben wij de percentages berekend aan de hand van de trajecten die tussen 1 januari 2003 en 1 juli 2005 zijn begonnen. De uitstroom van deze cliënten vindt voornamelijk plaats in de jaren 2005, 2006 en 2007. Cliënten die de opleiding voortijdig verlaten kunnen voor deze jaren uitstromen. Uiteraard zijn de cliëntkenmerken van dit bestand niet helemaal vergelijkbaar met het huidige bestand. Zo zijn er tegenwoordig minder cliënten met lichte beperkingen (klasse 1) en minder cliënten met relatief zware beperkingen (klasse 3) op traject dan voor 2006. De Minister van SZW heeft namelijk het subsidieplafond voor klasse 1 vanaf 1 januari 2008 op 0 gesteld. Daar staat tegenover dat de REA-scholingsinstituten tegenwoordig strenger aan de poort selecteren waardoor een aantal zwaardere cliënten afvallen.

Tabel 3: Plaatsingspercentage in regulier werk en opleidingsresultaat.

	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Plaatsingspercentage*	60%	35%	50%	25%	43%
Opleidingsresultaat	95%	65%	50%	80%	85%

* Gestart voor 1/7/05.

Tabel 3 toont ook de plaatsingspercentages in regulier werk (dus niet WSW) per instituut. Deze percentages geven aan welke gedeelte van de gestarte cliënten na afloop van het traject is doorgestroomd naar een reguliere baan. Er is geen rekening gehouden met

de duur van de plaatsing. Het opleidingsresultaat geeft het percentage van de gestarte cliënten dat een diploma of certificaat heeft behaald.

De vermelde percentages verschillen sterk van elkaar. Eega scoort met een slagingspercentage van 60% het hoogst, Hoensbroeck scoort met een slagingspercentage van één op de vier het laagst. Ook bij het scholingsresultaat presteert Eega het best. Hoensbroeck doet het met betrekking tot scholing aanmerkelijk beter dan bij plaatsing in regulier werk. Heliomare heeft het laagste scholingsresultaat.

Een mogelijke verklaring voor de geconstateerde verschillen kan liggen in het feit dat de klassenverdeling van de cliënten tussen de vijf afzonderlijke REA-scholingsinstituten van elkaar verschillen. Indien een REA-scholingsinstituut werkt met een relatief makkelijk plaatsbare of schoolbare cliëntengroep (klasse 1) ligt het voor de hand dat deze instelling een hoger slagingspercentage of opleidingsresultaat heeft dan een instelling die werkt met een cliëntengroep uit klasse 3. Eega heeft bijvoorbeeld hoge plaatsings- en scholingspercentages, maar heeft (in 2006 en 2007) geen klasse 3 cliënten.

De plaatsingspercentages vermeld in tabel 3 zijn gebruikt voor het berekenen van de kosten per geslaagde plaatsing in regulier werk. Een traject is geslaagd indien na afloop van het traject de cliënt is geplaatst in een baan.

Tabel 4 toont de kosten per geslaagd traject per instituut en per cliëntklasse.

Tabel 4: Kosten per geslaagd traject in 1.000,- Euro.

	Rekenprijs	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Minimaal	Klasse I		28			29
	Klasse II	40	85	65	114	86
Maximaal	Klasse III		126	97	169	129

* Gestart voor 1/7/05.

De kosten in tabel 4 zijn berekend op basis van resultaten over instroomcohorten 2003 – 2005 en de meest recente geoffreerde prijzen per traject (in 2007 en 2008). Voor het berekenen van de trajectkosten per geslaagd traject zijn de kosten van niet geslaagde trajecten per klasse, verdeeld over de kosten van geslaagde trajecten per klasse. Indien tabel 4 slechts de kosten zou vermelden die zijn gemaakt ten behoeve van enkel een geslaagd traject, ontstaat er namelijk een onvolledig en dus vertekend beeld van de kosteneffectiviteit van een instelling.

Vanwege het ontbreken van de data is het niet mogelijk onderscheid te maken tussen resultaten per Wajongklasse. Het is wel bekend dat Eega, Heliomare en Hoensbroeck geen klasse 1 cliënten op traject hebben gehad in 2006 en 2007. Daarnaast heeft Eega in deze jaren ook geen klasse 3 cliënten gehad. Voor de overige klassen per REA-scholingsinstituut is er bij de berekening van de trajectkosten vermeld in tabel 4, verondersteld dat er sprake is van een gelijke verdeling van cliënten over de klassen. Deze veronderstelling is gemaakt over de verdeling van geslaagde trajecten over klassen. Deze veronderstelling is noodzakelijk maar bemoeilijkt een juiste interpretatie van de verschillen in trajectkosten van de 5 REA-scholingsinstituten. Zo komt uit tabel 4 naar voren dat de kosten van een traject voor klasse 2 cliënten bij Eega lager liggen dan de kosten van een klasse 2 cliënten bij de vier overige REA-scholingsinstituten. Vanwege het feit dat Eega geen klasse 3 cliënten in haar bestand heeft en dus gemid-

deld genomen lagere kosten per cliënt hoeft te maken, kan een vergelijking per traject-klasse beperkt worden gemaakt.

Wel kan gesteld worden dat van de vier REA-scholingsinstituten, die wel klasse drie cliënten hebben, Heliomare, over alle klassen bezien, kosteneffectiever werkt dan de overige drie. Heliomare kent de laagste prijzen voor elk traject. Zo bezien werkt Hoensbroeck het minst kosteneffectief. De kosten per geslaagd traject van deze instelling zijn voor zowel klasse 2 als klasse 3 het hoogst.

Alle vijf de REA-scholingsinstituten richten zich op re-integratie door middel van het aanbieden van scholing. Een tweede manier om de kosteneffectiviteit van de instituten te bezien, is te kijken naar de kosten per geslaagd scholingstraject. Tabel 5 toont deze kosten per klasse en per instelling.

Tabel 5: Kosten per geslaagde scholing in 1.000,- Euro.

	Rekenprijs	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoens-broeck	Werkenrode
Minimaal	Klasse I		15			15
	Klasse II	26	45	65	35	44
Maximaal	Klasse III		67	97	53	65

* Gestart voor 1/7/05

Tabel 5 laat zien dat de kosteneffectiviteit van een geslaagd scholingstraject niet overeenkomt met de kosteneffectiviteit van plaatsing in regulier werk. Heliomare is kosteneffectiever in vergelijking met Hoensbroeck als het gaat om uitstroom naar werk, terwijl Hoensbroeck kosteneffectiever is dan Heliomare in het succesvol afronden van een scholingstraject. Een verklaring kan zijn dat Hoensbroeck zich specifiek richt op scholing en daarom in staat is kosteneffectiever een scholingstraject aan te bieden.

De kosten per geslaagd traject zijn berekend aan de hand van de totaalprijs van scholing en plaatsing. De totaalprijs kan niet worden uitgesplitst naar deze twee componenten. Scholing en werk zijn mogelijke uitkomsten van hetzelfde proces. Omdat de opleidingsresultaten over het algemeen hoger zijn dan de plaatsingsresultaten, zijn de kosten per geslaagde scholing lager dan voor plaatsing.

4.3 Aanne name klassenverdeling

Zoals gesteld in paragraaf 2 hebben de data van tabel 4 betrekking op cliënten die voor 1-7-2005 gestart zijn met een traject. De klassenverdeling van deze groep cliënten is niet bekend. Voor de cliënten die in 2006 zijn geplaatst bij de REA-scholingsinstituten is de klassenverdeling wel bekend. Tabel 6 toont deze klassenverdeling.

Tabel 6: Verdeling cliënten over klassen in 2006.

	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Klasse I	0%	9%	0%	0%	12%
Klasse II	100%	50%	52%	22%	38%
Klasse III	0%	41%	48%	78%	50%

Indien wordt aangenomen dat de verdeling van de instroom in 2006 ook geldt voor de cliëntengroepen van de instituten die in de periode 2005-2007 zijn uitgestroomd, kunnen uitspraken worden gedaan over de kosteneffectiviteit van een geslaagd traject per instituut.

Zo blijkt bijvoorbeeld uit tabel 6 dat Hoensbroeck een zwaarder cliëntenbestand heeft dan Heliomare als we de klassenindeling van UWV als uitgangspunt nemen. Uit Tabel 4 blijkt dat de prijs per geslaagd traject naar verwachting veel hoger is bij Hoensbroeck dan bij Heliomare. Dit kan (voor een deel) verklaard worden door het zwaardere bestand van Hoensbroeck.

Een tweede vergelijking die getrokken kan worden is die tussen Bartiméus en Werkenrode. Werkenrode heeft een zwaarder cliëntenbestand. Uit tabel 3 blijkt desalniettemin dat Bartiméus zowel een lager plaatsingspercentage als een lager scholingsresultaat heeft in vergelijking met Werkenrode. Dat beide instituten (zie tabel 4 en 5) toch qua kosteneffectiviteit vergelijkbaar zijn is een direct gevolg van de resultaatfinancierings-systematiek binnen de subsidieregeling.

4.4 De terugverdientijd

Een traject brengt kosten met zich mee in termen van scholing, begeleiding, training, etcetera. Tegenover deze kosten staan na verloop van tijd opbrengsten zodra de trajectdeelnemer een werkbetrekking heeft gevonden. De opbrengsten in het kader van dit onderzoek zijn de kosten die het UWV bespaart aan uitkeringen omdat bij een geslaagde plaatsing een werkbetrekking volgt in plaats van een uitkerings situatie. Met het begrip terugverdientijd van een traject wordt verwezen naar de tijdsperiode die moet verstrijken alvorens deze opbrengsten gelijk zijn aan de kosten van het traject. Hoe korter de terugverdientijd hoe sneller de opbrengsten gelijk zijn aan de kosten van een traject.

Tabel 7 toont de terugverdientijd in jaren van de 5 REA-scholingsinstituten per klasse.

Tabel 7: Terugverdientijd in jaren.

	Rekenprijs	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Minimaal	Klasse I		2,3			2,4
	Klasse II	3,4	7,0	5,4	9,5	7,2
Maximaal	Klasse III		10,5	8,0	14,1	10,7

De aanname bij het opstellen van de tabel is dat de opbrengsten gelijk zijn aan de besparing van een uitkering die gelijk is aan 75% van het maandelijks minimumjeugdloon. In de praktijk loopt het minimum jeugdloon van ongeveer € 500,- voor 15 jarigen tot € 1.335,- voor 23 jarigen. Vanwege de soms lange terugverdientijd is voor de berekening van de data in tabel 7 uitgegaan van een minimumjeugdloon van € 1.335,-.

Uit tabel 7 blijkt dat de terugverdientijd voor klasse 2 trajecten het kortst is bij Eega en het langst bij Hoensbroeck. Een cliënt uit klasse 2 die een re-integratietraject volgt bij Eega moet gemiddeld voor een periode van 3,4 jaar een dienstbetrekking hebben voordat de uitkeringsbesparing gelijk is aan de gemaakte kosten. Bij de overige instellingen is de terugverdientijd minstens 5,4 jaar.

Uit de tabel blijkt verder:

- Dat de terugverdientijd van Heliomare voor de klasse 2 en 3 korter is dan de terugverdientijd bij Hoensbroeck.
- Dat de terugverdientijd van Werkenrode voor elke klasse ongeveer gelijk is aan de terugverdientijd bij Bartiméus.

Beide bevindingen zijn terug te voeren op de constatering in paragraaf 3 dat Heliomare kosteneffectiever re-integreert dan Hoensbroeck en dat Werkenrode en Bartiméus even kosteneffectief re-integreren.

4.5 Alternatieven voor de REA-scholingsinstituten

Om de kosteneffectiviteit van de 5 REA-scholingsinstituten in een breder perspectief te plaatsen, wordt in deze paragraaf een vergelijking getrokken met de kosteneffectiviteit van de volgende alternatieven: re-integratiebedrijven zonder scholingsvoorzieningen, re-integratiebedrijven met scholingsvoorzieningen en het MBO.

Tabel 8 bevat de trajectprijzen van de drie genoemde alternatieven. De data zijn afkomstig van de instellingen zelf en hebben hoofdzakelijk betrekking op klasse-1-Wajongers. De laatste kolom van de tabel toont de uitstroompercentages naar werk voor de twee typen re-integratiebedrijven en het slagingspercentage voor scholing van het MBO.

Tabel 8: Trajectprijzen alternatieve aanbieders scholing en re-integratie in 2006.

Alternatieve aanbieders		Trajectprijzen in euro	Opgegeven slagingspercentages
Re-integratiebedrijven zonder scholingsvoorziening	Alternatief 1	6.500	50 – 60 %
Re-integratiebedrijven met scholingsvoorziening	Alternatief 2	10.750	60%
MBO	Alternatief 3	6.449	67,9%*

* Bron: Benchmark MBO 2007.

Om tot een vergelijk te komen met de kosteneffectiviteit van de REA-scholingsinstituten, wordt in tabel 9 per REA-scholingsinstituut de prijs per geslaagd traject weergegeven voor klasse-1-wajongers. De eerste rij heeft betrekking op de prijs per plaatsing in regulier werk. De tweede rij geeft de prijs per plaatsing in scholing weer. In het voorgaande hebben we de kosten per geslaagd traject van klasse 1 cliënten van Eega, Heliomare en Hoensbroeck weggelaten, omdat deze REA-scholingsinstituten in de jaren 2006 en 2007 geen klasse 1 cliënten hebben. Ze hebben echter wel een kostprijs geoffreerd bij het UWV. Op basis van deze kostprijs en de resultaten uit het verleden, waarbij we wederom een gelijke verdeling over de klassen veronderstellen, hebben we de kosten per geslaagd traject voor klasse 1 cliënten berekend.

Tabel 9: Kosten 1.000 euro per geslaagd traject voor klasse 1 cliënten.

	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Werk	13	28	22	38	29
Scholing	8	15	22	12	15

Tabel 9 toont dat, met uitzondering van Heliomare, geslaagde scholing beduidend kosteneffectiever is dan een geslaagde plaatsing in werk. Dit komt doordat meer cliënten met succes een scholingstraject afronden (door het behalen van een diploma of deelcertificaat) dan met succes worden geplaatst in een baan. Hierbij moet wederom de opmerking worden gemaakt dat werk en scholing mogelijke uitkomsten zijn van hetzelfde proces, waarvan de kosten niet kunnen worden uitgesplitst naar de inspanningen die gedaan zijn voor toeleiding naar werk of scholing. De twee re-integratiebedrijven

in de tabel met alternatieven hierboven (alternatief 1 en 2) hebben als doel om cliënten te plaatsen in werk. Deze moeten daarom worden vergeleken met de kosteneffectiviteit van de REA-scholingsinstituten met betrekking tot de uitstroom naar werk. Alternatief 3 betreft het MBO dat primair gericht is op het aanbieden van onderwijs. Het MBO moet dan ook worden vergeleken met de kosteneffectiviteit van de REA-scholingsinstituten m.b.t. het succesvol afronden van scholing.

Nu we de trajectprijs voor een gestart traject van de alternatieven weten en de kosten per geslaagd traject van de REA-scholingsinstituten, kunnen we uitrekenen wat het minimale slagingspercentage van de alternatieve aanbieder moet zijn om dezelfde of lagere kosten per geslaagd traject te hebben in vergelijking tot elk REA-scholingsinstituut. Deze minimale percentages staan vermeld in tabel 10. De tabel moet als volgt worden gelezen: Alternatief 1 moet minstens een slagingspercentage van 49% halen om even kosteneffectief te zijn als Eega.

Tabel 10: Minimale slagingspercentages per alternatieve aanbieder.

Aanbieder	Eega	Bartiméus	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode
Alternatief 1	49%	23%	30%	17%	23%
Alternatief 2	81%	38%	50%	28%	38%
Alternatief 3	77%	43%	30%	55%	44%

Alternatief 1 geeft zelf aan dat ze een slagingspercentage halen van 50 à 60%. Hierdoor kunnen zij kosteneffectiever zijn dan Eega. Alternatief 1 hoeft maar 17-30% plaatsing in werk te halen om kosteneffectiever te zijn dan de andere vier REA-scholingsinstituten. Alternatief 2 moet 81% plaatsing in werk realiseren om kosteneffectiever te zijn dan Eega. Dit ligt ver boven het slagingspercentage van 60% dat ze zelf zeggen te halen. Alternatief 2 hoeft maar 28-50% plaatsing in werk te halen om kosteneffectiever te zijn dan de andere vier REA-scholingsinstituten.

Alternatief 3 moet 77% geslaagde scholingstrajecten realiseren om kosteneffectiever te zijn dan Eega. Dit ligt ver boven het slagingspercentage van 67,9% dat ze zelf zeggen te halen. Hierbij moet wel worden vermeld dat een opleidingsresultaat bij EEGA kan bestaan uit deelcertificaten, terwijl het MBO volledige diploma's betreft. Alternatief 3 moet 30-55% plaatsing in werk halen om kosteneffectiever te zijn dan de andere vier REA-scholingsinstituten.

Bij de gemaakte vergelijking tussen de alternatieve aanbieders en de REA-scholingsinstituten moet opgemerkt worden dat de REA-scholingsinstituten gemiddeld een moeilijker te re-integreren bestand hebben dan de alternatieve aanbieders.

Alles overziend kan geconcludeerd worden dat:

- Alternatief 1 lijkt als enige een beter resultaat te kunnen halen dan Eega.
- De alternatieve aanbieders hoeven maar een beperkt percentage geslaagde trajecten te halen om kosteneffectiever te zijn dan de overige REA-scholingsinstituten. De alternatieven zijn hiermee een alternatief voor de REA-scholingsinstituten voor klasse 1 cliënten. In de praktijk is dit ook al het geval. Hierin past ook het besluit van de Minister van SZW om het subsidieplafond voor klasse 1 (vanaf 2008) op 0 te stellen.
- Gezien de problematiek die Klasse 2 en 3 cliënten hebben is het niet van tevoren te zeggen of de alternatieve aanbieders in staat zijn om een alternatief te zijn voor de REA-scholingsinstituten voor deze klassen. Waarschijnlijk zullen de prijzen van de trajecten voor de cliënten uit deze klassen hoger liggen dan de alternatieven nu opgeven en het halen van een redelijk percentage geslaagde trajecten zal waarschijnlijk eveneens moeilijk zijn.

5 Conclusies

In dit hoofdstuk beantwoorden wij de vragen uit de inleiding op grond van de onderzoeksbevindingen die in de hoofdstukken 2 t/m 4 zijn gepresenteerd.

5.1 Kernvraag

De kernvraag van het onderzoek heeft betrekking op de ontwikkeling van de omvang van de doelgroep van de Subsidieregeling (Wajongers met perspectief op arbeid, die binnen de reguliere vormen van onderwijs en re-integratiedienstverlening niet kunnen worden geschoold en begeleid naar werk). Factoren die de volumeontwikkeling van de doelgroep van de Subsidieregeling beïnvloeden zijn:

- De trendmatige stijging van het aantal Wajongers.
- De regionale spreiding van de REA-scholingsinstituten.
- De voorzieningen die een alternatief vormen voor de REA-scholingsinstituten.
- De beleidsontwikkelingen.

De vraag is hoe deze factoren van invloed zijn op de volumeontwikkeling van de doelgroep van de Subsidieregeling.

5.2 Trendmatige stijging aantal Wajongers

Uit onze analyse van de bestandsgegevens van UWV komt naar voren dat de trendmatige stijging van het aantal Wajongers slechts in geringe mate doorwerkt in de omvang van de doelgroep van de Subsidieregeling. Bij de REA-scholingsinstituten komen relatief veel Wajongers terecht met somatische beperkingen, terwijl het aandeel van de somatische diagnosegroepen binnen het lopende Wajong-bestand al jaren dalende is. Het relatief zware gewicht van de somatisch gehandicapten binnen de doelgroep van de Subsidieregeling heeft dan ook een matigend effect hebben op de volumegroei.

5.3 Regionale spreiding

De regionale spreiding van de REA-scholingsinstituten blijkt een aanzienlijk effect te hebben op de volume-ontwikkeling van de doelgroep van de Subsidieregeling. Uit de interviews komt naar voren dat een goede bereikbaarheid van de instituten voor de Wajongers en hun ouders zwaar weegt bij hun keuze voor een traject bij een REA-scholingsinstituut. Momenteel zijn de REA-scholingsinstituten vanuit delen van de UWV-regio's Zuid-West, Midden-West, Noord en Oost lastig bereikbaar. In deze regio's volgen dan ook relatief weinig Wajongers een traject bij een REA-scholingsinstituut.

Het is niet te verwachten dat nieuwe vestigingen van REA-scholingsinstituten in de dunbevolkte gebieden van Noord-Nederland en Zeeland rendabel kunnen functioneren. Voor de jonggehandicapten in deze gebieden zal naar andere oplossingen moeten worden gezocht, zoals een betere vergoeding van reis- en verblijfkosten en stimulering van de ambulante begeleiding door REA-scholingsinstituten bij een reguliere onderwijsinstelling in de buurt (zoals ROC's). Als we met dit gegeven rekening houden door de dunbevolkte regio's buiten beschouwing te laten, zal de doelgroep van de REA-scholingsinstituten bij het verwezenlijken van een landelijk dekkend netwerk van REA-scholingsinstituten 2 keer zo groot worden. Er zullen dan in de eerste plaats nieuwe vestigingen moeten komen die goed bereikbaar zijn vanuit de UWV-regio's Zuid-West en Midden-West. In de tweede plaats zal de aanwezigheid van de REA-

scholingsinstituten in de regio's Noord en Oost versterkt moeten worden. In deze regio's is waarschijnlijk vooral behoefte aan extra plaatsen voor jonggehandicapten die behoren tot UWV-klasse 3 en die buiten de UWV cascodes V (visuele handicaps) vallen.

Bij de voortzetting van het huidige netwerk zal het volume slechts groeien van 450 personen in 2006 naar 481 in 2008 om uit te komen op 500 in 2011. Dit komt neer op een stijging van 11 procent over de gehele periode (2006-2011) en een stijging van 4% tussen 2008 en 2011. Bij realisatie van een landelijke dekkend netwerk in 2011, neemt het volume toe van 450 in 2006 naar 660 in 2008 om vervolgens in 2011 uit te komen op 1.000 personen. Het gaat dan om een stijging van 120% over de gehele periode (2006-2011) en van 50 % tussen 2008 en 2011. Bij een meer geleidelijke realisatie van een landelijk dekkend netwerk in 2014, neemt het volume toe van 450 personen in 2006 naar 570 in 2008 en groeit vervolgens door naar 750 in 2011. Dit is een groei van 67% over de gehele periode (2006-2011) en van 32 % tussen 2008 en 2011.

5.4 Alternatieve voorzieningen

De ontwikkelingen bij de alternatieve aanbieders zal eveneens gevolgen hebben voor de volume-ontwikkeling van de doelgroep van de Subsidieregeling, al valt dit effect moeilijk te kwantificeren.

5.4.1 VSO als alternatief

Binnen het VSO worden jonggehandicapten op beperkte schaal begeleid naar arbeid of naar het vervolgonderwijs in het MBO. Bovendien werken sommige VSO-scholen aan de mogelijkheid om MBO-opleidingen aan te bieden op niveau 1. Deze alternatieve voorzieningen zijn echter nog kleinschalig. Om die reden verwachten wij dat het VSO in de komende jaren nauwelijks een aanzuigende werking zal hebben op de doelgroep van de Subsidieregeling. Mede onder invloed van nieuwe beleidsontwikkelingen zal het VSO op termijn wel tot een volwaardig alternatief kunnen ontwikkelen voor een deel van de doelgroep.

5.4.2 MBO als alternatief

Binnen het MBO vinden de laatste tijd ingrijpende veranderingen plaats. Sommige veranderingen kunnen ertoe bijdragen dat een gedeelte van de doelgroep van de Subsidieregeling een opleiding gaat volgen bij een MBO-instelling. Het MBO werkt al enige tijd samen met de REA-scholingsinstituten bij het opstellen van leerplannen voor deelnemers met een handicap. Hierdoor is het mogelijk dat cliënten van een REA-scholingsinstituut deelcertificaten behalen bij een MBO-instelling. Ten aanzien van de ambulante begeleiding bij de MBO-instellingen door REA-scholingsinstituten en de toepassing van LGF in het MBO valt echter nog veel te verbeteren. Deze voorzieningen zijn nog onvoldoende tot wasdom gekomen. Ook valt er nog veel te winnen met een betere begeleiding van jonggehandicapten vanuit de VSO's naar het MBO.

Er zijn binnen het MBO ook ontwikkelingen die de integratie bemoeilijken van de doelgroep van de Subsidieregeling. Zo blijkt het competentiegerichte leren ongunstig uit te pakken voor veel jonggehandicapten met verstandelijke beperkingen, zoals autisten. Bovendien is de expertise bij het MBO voor de begeleiding van jonggehandicapten ontoereikend. Tot slot wordt de instroom van jonggehandicapten in het MBO bemerd door de diploma-financiering, omdat deze als prikkel werkt om gehandicapten te weren.

De effecten van deze tegengestelde ontwikkelingen vallen lastig in te schatten. Het is goed mogelijk dat de ontwikkelingen die de doorstroming van de doelgroep van de

Subsidieregeling naar het MBO bevorderen weer teniet worden gedaan door nieuwe hindernissen voor jonggehandicapten om een reguliere MBO-opleiding te volgen. Wij verwachten dan ook voor de komende jaren een geringe aanzuigende werking van het MBO op de doelgroep van de Subsidieregeling. Op termijn zal een verdere ontwikkeling van de genoemde voorzieningen en de opheffing van de belemmeringen het MBO toegankelijker kunnen maken voor de doelgroep van de Subsidieregeling.

5.4.3 *Re-integratiebranche als alternatief*

Binnen de re-integratiebranche neemt de diversiteit aan voorzieningen de laatste jaren snel toe. Enkele re-integratiebedrijven zijn zich gaan toeleggen op de re-integratie van jonggehandicapten die vergelijkbaar zijn met de doelgroep van de Subsidieregeling. Met name door de combinatie van re-integratie en jobcoaching na plaatsing bieden deze bedrijven goede resultaten met jonggehandicapten. Door het kleine aantal zijn deze gespecialiseerde re-integratiebedrijven nog geen serieus alternatief voor de REA-scholingsinstituten. Maar als deze bedrijven de komende jaren in aantal en omvang gaan groeien, kunnen zij substantieel een deel van de doelgroep van de Subsidieregeling gaan bedienen.

5.4.4 *Zorg als alternatief*

Binnen de zorg worden op beperkte schaal beroepsopleidingen georganiseerd voor jonggehandicapten die vergelijkbaar zijn met de doelgroep van de Subsidieregeling. Deze opleidingen worden bekostigd met een PGB vanuit de AWBZ, soms aangevuld uit de Wajong. De beroepsopleidingen in de zorg zijn in opzet zeer vergelijkbaar met de REA-scholingsinstituten. Het belangrijkste verschil is de nadruk die er ligt op onderwijs en recreatie, terwijl de arbeidsintegratie relatief weinig aandacht krijgt. Hierdoor en door het kleine aantal plaatsen, zijn de beroepsopleidingen in de zorg geen volwaardig alternatief voor de REA-scholingsinstituten. Wel biedt de financiering vanuit de AWBZ extra onderwijsmogelijkheden voor jonggehandicapten die geen gebruik kunnen maken van Subsidieregeling. In die zin fungeert de zorg als een aanvulling op en mogelijk ook als een vangnet voor de Subsidieregeling.

5.5 **Nieuwe beleidsontwikkelingen**

Het kabinet is voornemens een scala aan beleidsmaatregelen te nemen om jonggehandicapten met arbeidsmogelijkheden meer uitzicht te bieden op werk. Het gaat om maatregelen die gericht zijn op preventie in de (voor)schoolse fase, op verbetering van de overgang van school naar werk en op versterking van de activering van Wajongers. Wij verwachten dat de verschillende beleidsmaatregelen implicaties zullen hebben voor de Subsidieregeling. De participatie van jonggehandicapten aan het reguliere onderwijs kan hierdoor gaan toenemen en de groeiende instroom in de Wajong wordt afgeremd en gaat mogelijk zelfs dalen. In dat geval stromen er waarschijnlijk op termijn minder jonggehandicapten door naar de REA-scholingsinstituten. Bovendien bieden de maatregelen nieuwe mogelijkheden om het gebruik van de Subsidieregeling beter af te stemmen op bestaande en nieuwe alternatieve voorzieningen in het onderwijs en de zorg.

Tegelijkertijd kunnen de beleidsmaatregelen die gericht zijn op activering resulteren in een groeiend aantal aanvragen voor de subsidieregeling. Dit effect is evenwel lastig te ramen omdat er nog een groot aantal onzekerheden zijn over de precieze vorm van betreffende maatregelen.

Al met al verwachten wij dat de nieuwe beleidsontwikkelingen pas op termijn een matig effect gaan hebben op het gebruik van de subsidieregeling.

5.6 Scenario's

Op grond van bovengenoemde factoren hebben wij in figuur 3 acht scenario's opgesteld die de volumeontwikkeling de komende jaren kunnen beïnvloeden.

Figuur 3: Scenario's volume-ontwikkeling doelgroep Subsidieregeling.

Scenario's	Trends die volume REA-scholingsinstituten beperken	Trends die volume REA-scholingsinstituten stimuleren.	Raming 2006-2011.
Huidig netwerk	Gematigde groei referentiegroep. Geen uitbreiding vestigingen REA-scholingsinstituten.		Toename volume 450 naar 500.
Landelijk dekkend netwerk in 2011	Gematigde groei referentiegroep.	Forse uitbreiding vestigingen REA-scholingsinstituten.	Toename volume 450 naar 1.000.
Landelijk dekkend netwerk in 2014	Gematigde groei referentiegroep.	Geleidelijke uitbreiding REA-scholingsinstituten.	Toename volume van 450 naar 750.
VSO als alternatief	Trajecten voor arbeidsintegratie VSO. Aanbod MBO-opleidingen op niveau 1. Begeleiding overgang VSO naar MBO.	Beperkte schaal trajecten voor arbeidsintegratie VSO.	Op termijn matigend effect op aanspraken Subsidieregeling.
MBO als alternatief	Samenwerking met REA-instituten bij leerplannen. Ambulante begeleiding door REA-scholingsinstituten. Toepassing LGF in MBO. Begeleiding overgang VSO naar MBO.	Competentiegericht leren ongunstig voor m.n. autisten. Expertise ontoereikend. Diplomafinanciering werkt als prikkel om gehandicapten te weren.	Op termijn matigend effect op aanspraken subsidiereregeling.
Ribs als alternatief	Gespecialiseerde aanbieders van re-integratie en scholing. Combinatie re-integratietrajecten met BBL en jobcoaching.	Beperkt aantal aanbieders.	Bij groei aantal aanbieders mogelijk grote afname aanspraken Subsidieregeling.
Zorg	Beroepsopleidingen voor jonggehandicapten. Alternatieve financieringsmogelijkheden via de AWBZ.	Beperkt aantal voorzieningen. Onvoldoende gericht op arbeidstoeleiding.	Klein matigend effect op aanspraken subsidiereregeling.
Beleidsontwikkelingen	Maatregelen gericht op preventie, verbetering overgang van school naar werk en activering.	Maatregelen tot activering leiden mogelijk tot groeiend aantal aanvragen subsidiereregeling.	Op termijn matigend effect op aanspraken Subsidieregeling.

5.7 Kosteneffectiviteit

De analyse van de kosteneffectiviteit laat grote verschillen zien tussen de REA-scholingsinstituten. In de eerste plaats blijken sommige REA-scholingsinstituten effectiever te zijn in het scholen van Wajongers, terwijl andere beter scoren bij de plaatsing in werk. Zo is Hoensbroeck kosteneffectiever dan Heliomare als het gaat om het succesvol afronden van een scholingstraject, terwijl Heliomare kosteneffectiever is dan Hoensbroeck bij de plaatsing van cliënten in werk. Dit laatste kan verband houden met de plaatsingsmogelijkheden in de regio, die voor Hoensbroeck in Zuid-Limburg mogelijk kleiner zijn dan voor Heliomare in Noord-Holland. Een tweede verklaring kan zijn dat Hoensbroeck relatief veel aandacht besteedt aan scholing en daarom in staat is kosteneffectiever een scholingstraject aan te bieden. Deze extra aandacht aan scholing zou ten koste kunnen gaan van de plaatsing in werk.

Een tweede verschil tekent zich af in de kosteneffectiviteit van Bartiméus en Werkenrode. De kosten per geslaagd traject liggen bij Werkenrode ongeveer gelijk aan de kosten per trajectklasse bij Bartiméus. Aangezien Werkenrode een zwaardere cliëntenbestand heeft, kan hieruit worden geconcludeerd dat Werkenrode beter presteert dan Bartiméus. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat een overeenkomst in UWV-klasse aanzienlijke verschillen in diagnosecategorieën verhuult. Zo heeft Bartiméus zich gespecialiseerd in voorzieningen voor visueel gehandicapten, terwijl Werkenrode een gevarieerd cliëntenbestand heeft. Het is goed mogelijk dat de, objectief gezien, mindere prestatie van Bartiméus verband houden met de extra belemmeringen die de plaatsing van visuele gehandicapten in werk met zich mee brengen.

Eega werkt, over alle UWV-klassen bezien, in de beoordelingsperiode kosteneffectiever dan de overige REA-scholingsinstituten. Eega kent de laagste prijzen voor elk traject en de hoogste plaatsingspercentages. Bij deze conclusie moet worden opgemerkt dat Eega de makkelijker plaatsbare cliënten in haar bestand heeft en dus gemiddeld genomen lagere kosten per cliënt hoeft te maken.

Daarnaast is nog een vergelijking gemaakt tussen de REA-scholingsinstituten en enkele alternatieven, te weten re-integratiebedrijven zonder scholingsvoorziening (alternatief 1), re-integratiebedrijven met scholingsvoorziening (alternatief 2) en het MBO (alternatief 3). Uit deze vergelijking in termen van effectiviteit kan geconcludeerd worden dat:

- Alternatief 1 lijkt als enige een beter resultaat te kunnen halen dan Eega.
- De alternatieve aanbieders hoeven maar een beperkt percentage geslaagde trajecten te halen om kosteneffectiever te zijn dan de overige REA-scholingsinstituten. De alternatieven zijn hiermee een alternatief voor de REA-scholingsinstituten voor klasse 1 cliënten. In de praktijk is dit ook al het geval.
- Gezien de problematiek die Klasse 2 en 3 cliënten hebben is het niet van tevoren te zeggen of de alternatieve aanbieders in staat zijn om een alternatief te zijn voor de REA-scholingsinstituten voor deze klassen. Waarschijnlijk zullen de prijzen van de trajecten voor de cliënten uit deze klassen hoger liggen dan de alternatieven nu opgeven en het halen van een redelijk percentage geslaagde trajecten zal waarschijnlijk eveneens moeilijk zijn.

A Tabellen bij ramingen volume

A.1 Ontwikkeling potentiële doelgroep per kwartaal 2002-2012 (raming cursief).

Jaar	Kwartaal	Wervingsgebieden REA- scholingsinstituten	Landelijk dekkend netwerk
2002	1	2377	11045
	2	2392	11119
	3	2410	11199
	4	2424	11283
2003	1	2457	11415
	2	2466	11470
	3	2470	11493
	4	2472	11514
2004	1	2473	11523
	2	2477	11532
	3	2480	11541
	4	2482	11551
2005	1	2483	11557
	2	2488	11574
	3	2493	11585
	4	2501	11609
2006	1	2518	11670
	2	2565	11869
	3	2603	12063
	4	2625	12187
2007	1	2631	12208
	2	2643	12250
	3	2653	12285
	4	2665	12335
2008	1	2692	12420
	2	2670	12361
	3	2682	12413
	4	2693	12464
2009	1	2705	12516
	2	2717	12567
	3	2729	12619
	4	2740	12670
2010	1	2752	12722
	2	2764	12773
	3	2775	12825
	4	2787	12876
2011	1	2799	12928
	2	2811	12979
	3	2822	13031
	4	2834	13082
2012	1	2846	13134
	2	2857	13185
	3	2869	13237
	4	2881	13288

A2 Aantal Wajongers op traject bij de REA-scholingsinstituten 2002-2012.

Jaar	Raming huidig netwerk	Landelijk dekkend netwerk in 2011	Landelijk dekkend netwerk in 2014	Raming REA-scholingsinstituten 21 mei 2007
2006	450	450	450	450
2007	470	555	510	522
2008	481	664	570	592
2009	483	773	625	662
2010	492	886	690	787
2011	500	1000	750	

A3 Jaarlijkse instroom REA-scholingsinstituten 2003-2010.

Jaar	Bartiméus	Eega	Heliomare	Hoensbroeck	Werkenrode	Totaal	Raming Huidig netwerk	Raming REA-scholingsinstituten
2003	24	6	24	13	39	106		
2004	27	13	29	13	40	122		
2005	13	19	46	29	47	154		
2006	30	6	45	14	53	148	148	148
2007	5	33	29	11	75	153	153	220
2008							154	290
2009							156	360
2010							159	485

B Geïnterviewde personen

Type Oganisatie	Naam/Vestiging Organisatie	Geïnterviewde personen
REA-scholingsinstituut	REA-college Nederland	Maarten Schoon (directeur)
REA-scholingsinstituut	REA-college Heliomare	Frits Wichers (directeur) en Ton Duin (controller)
REA-scholingsinstituut	REA-college Hoensbroeck	Roel Kramer (directeur) en Ben Wigny (controller)
REA-scholingsinstituut	REA-college Hoensbroeck	Lenny Haufe (oud cursist)
REA-scholingsinstituut	REA-college Bartiméus	Truda Kruijer (directeur) en Marianne Benning
REA-scholingsinstituut	REA-college Bartiméus	Bart Krebaum (voorzitter cursistenraad)
REA-scholingsinstituut	Eega	Judith Hartman (directeur)
REA-scholingsinstituut	Werkenrode Pluryn	Jan Coenders (manager dienstverlening) en Eric Demandt (directeur dienstverlening)
ROC	ROC Nijmegen	Tiny van Aalsum, directeur
ROC	ROC van Amsterdam	Bernice de Beurs, voorzitter van een van de MR-en
MBO-raad		Leo de Wit
WEC-raad		Albert Boelen
Re-integratiebedrijf	De Overstap	Willem van der Vlucht (directeur) en Renske Krabbenborg (senior jobcoach)
Re-integratiebedrijf	Werkartaal	G.W. Ruiten (directeur) en R.I. Rengelink (trajectbegeleider)
Re-integratiebedrijf	Sterk in Werk / Koraalgroep	Ben van Rosmalen
UWV	Hoofdkantoor	Frans Lanen
UWV	Rotterdam	Gerrit Philip (ADJ)
UWV	Hengelo	Hans van Bentheim (ADJ)

C Literatuur

Aarts, L., Visscher, K. *Evaluatie REA-scholingsinstituten*. Den Haag, APE: 2003.

Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2007. Mijlpalen in sturing en transparantie. Den Haag / Nijmegen, Price Waterhouse Coopers/Kenniscentrum beroepsonderwijs en arbeidsmarkt: 2008.

Besseling, J., Hagen, B., Andriessen, S., Peele, A. te, Crone, M., Kok, L., Vos, E. de. *Toename gebruik ondersteuning voor jongeren met een gezondheidsbeperking*. Hoofddorp, TNO Kwaliteit van Leven: 2007.

Commissie Gelijke Behandeling. *Onderzoek naar de toegankelijkheid van het beroepsonderwijs voor gehandicapten en chronisch zieken*. Utrecht, CGP:2007.

Lierop, B. van, Reichrath, E. *Stilstaan bij voortgang. Begeleiding van jongeren met een functiebeperking in het middelbaar beroepsonderwijs*. Utrecht, Kenniscentrum CrossOver: 2007.

Poullisse, N., Vrieze, G., *Met beperkingen door het beroepsonderwijs. Een onderzoek naar de positie van deelnemers met een beperking of handicap in het VMBO en MBO*. Nijmegen, ITS: 2002.

REA-College Nederland. *Informatiegid 2007-2008. Opleidingen, informatie communicatie, technologie*. Utrecht, Centraal Kantoor REA-College Nederland: 2007.

Stoutjesdijk, M., Berendsen, E. De groei van de Wajonginstroom. *Een onderzoeksrapport in het kader van het dossieronderzoek Wajong 2007. Kenniscahier 07-01*. Amsterdam, UWV Kenniscentrum: 1 oktober 2007.

Stoutjesdijk, M., Berendsen, E. *Eerste uitkomsten tweede fase dossieronderzoek UKV 2008-I*. Amsterdam, UWV Kenniscentrum: 3 maart 2008.

Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2007-2008. Participatie van jongeren met een beperking 31 224. Brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, d.d. 28 september 2007.